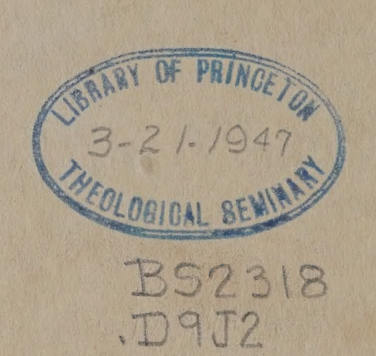
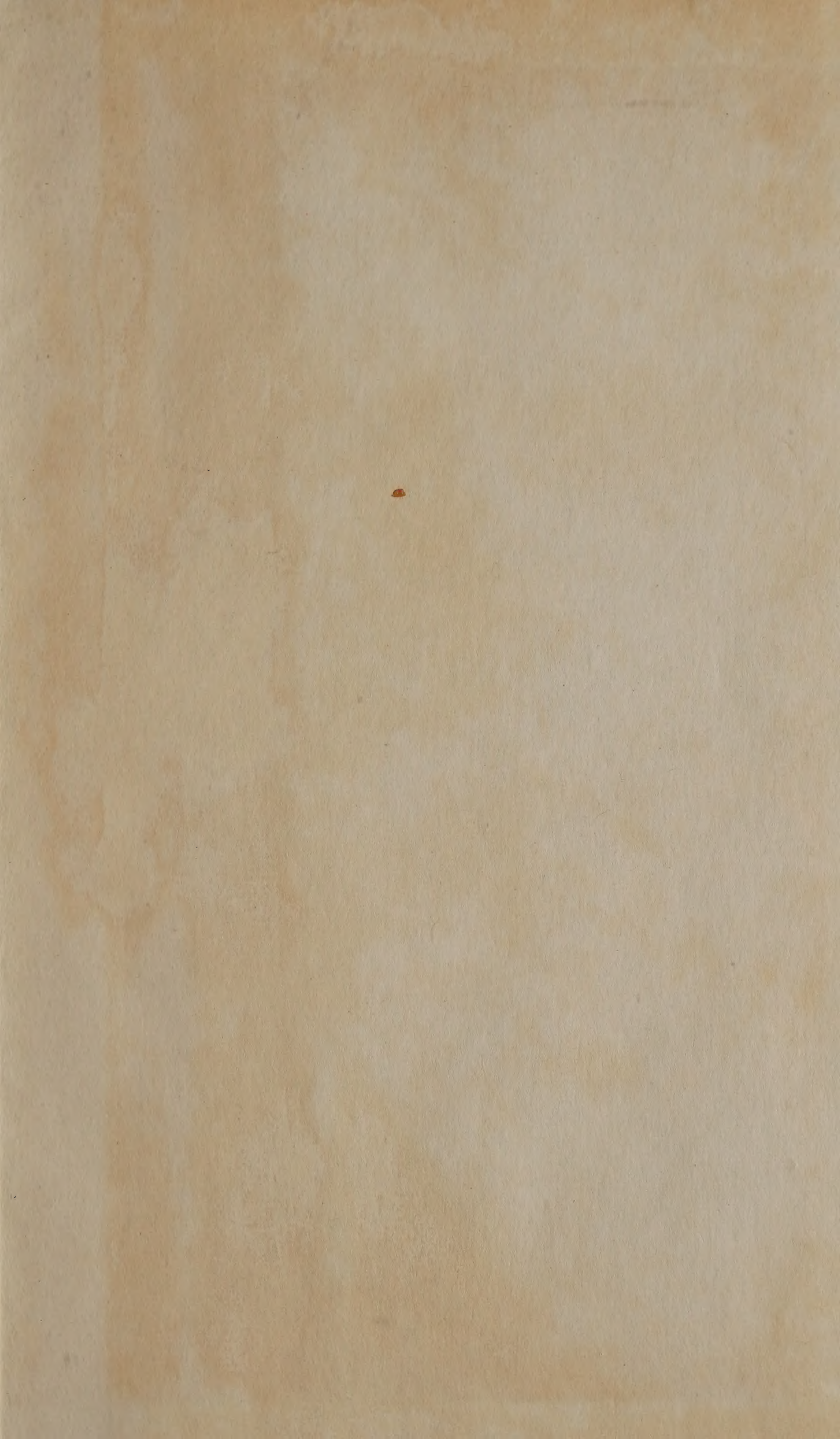
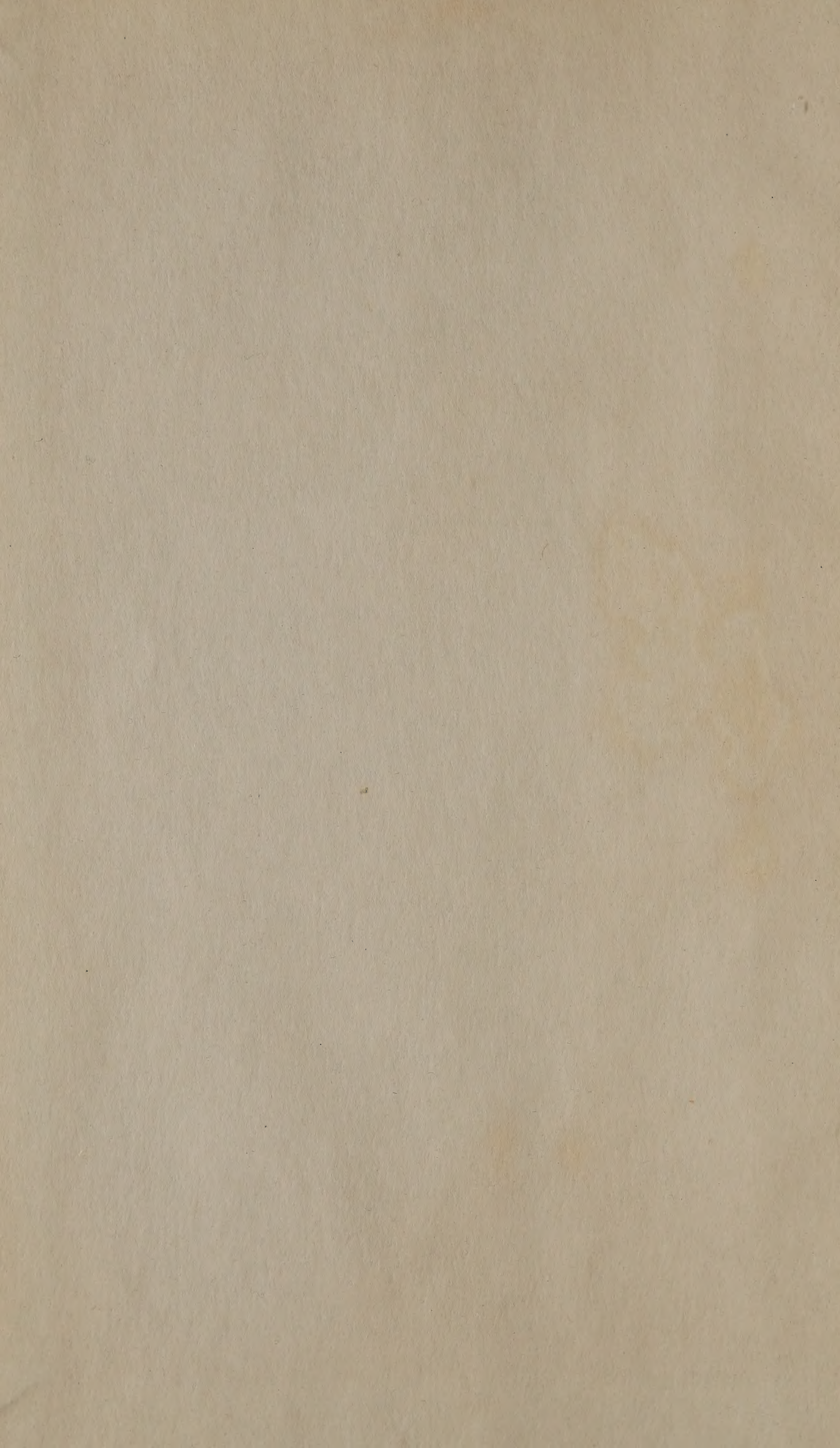
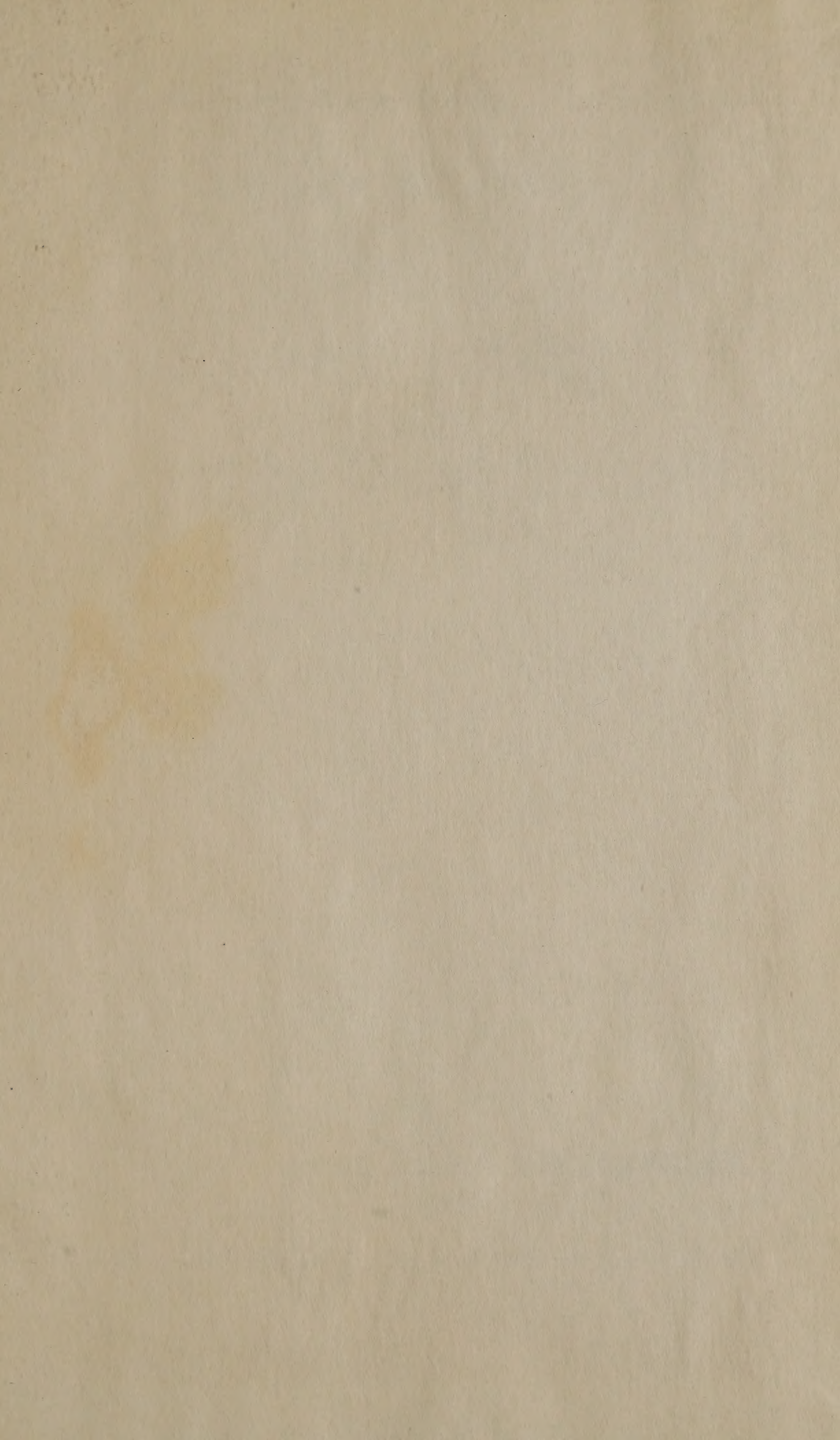
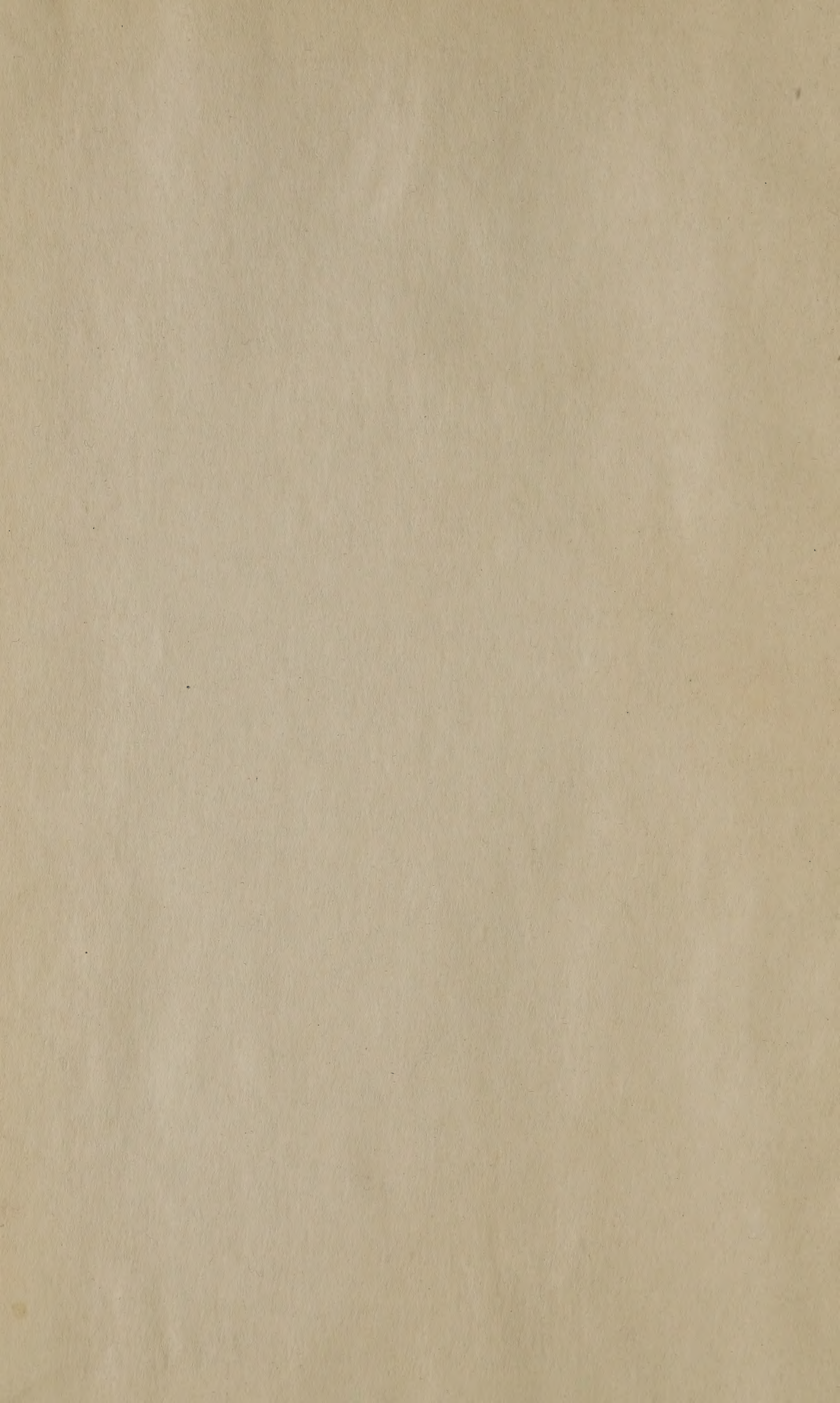

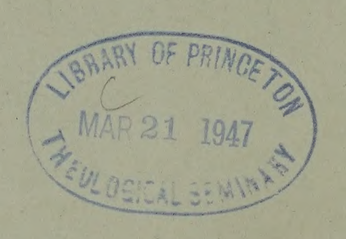
4F39

DE GESCHIEDENIS

VAN DE

Nieuwe Synodale Vertaling van het Nieuwe Testament.

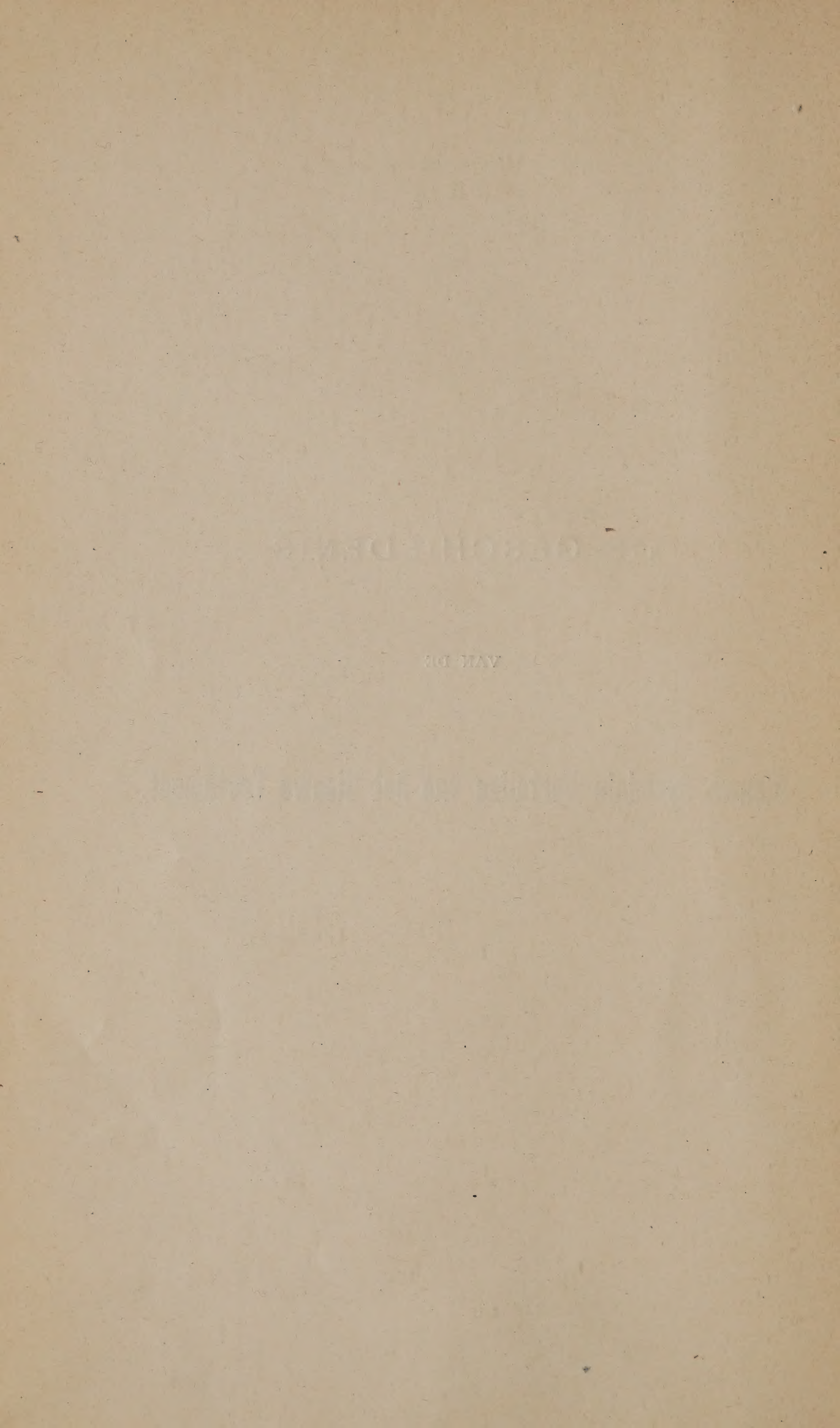
N. DE JAGER MEEZENBROEK.

LIBRARY OF PRINCETON
MAR 21 1947
THEOLOGICAL SEMINARY

DE GESCHIEDENIS

VAN DE

Nieuwe Synodale Vertaling van het Nieuwe Testament.

DE GESCHIEDENIS

VAN DE

NIEUWE SYNODALE VERTALING VAN HET NIEUWE TESTAMENT.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE GODGELEERDHEID

AAN DE

RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. H. A. LORENTZ,

Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde,

VOOR DE

FACULTEIT DER GODGELEERDHEID,

TE VERDEDIGEN

op Dinsdag 24 October 1899, des namiddags te 4 uren.

DOOR

NICOLAAS DE JAGER MEEZENBROEK,

Predikant bij de Ned. Herv. Gemeente te Helmond,

GEBOREN TE VEENDAM.

DOETINCHEM — C. MISSET. — 1899.

TYP. C. MISSET, DOETINCHEM.

Aan mijnen Vader.

Het is reeds geruime tijd geleden, dat ik de academie verliet; maar nu, bij het verschijnen van mijn proefschrift, grijp ik gaarne de gelegenheid aan, om mijne groote erkentelijkheid uit te spreken voor het onderwijs aan de Hoogeschool te Leiden genoten. Inzonderheid mijn warmen dank aan U, Hooggeleerde VAN MANEN, *voor de groote welwillendheid, waarmede Gij, na het plotseling overlijden van* Prof. KOSTERS, *U bereid hebt verklaard als mijn Promotor op te treden en voor de hulp, mij verleend bij de bewerking van mijn proefschrift.*

INHOUD.

Het lezen van de voorrede, geplaatst voor de Nieuwe Synodale vertaling van het N. T., deed bij mij den lust ontstaan een nader onderzoek in te stellen naar de redenen, die de Synode bewogen hebben, dit werk ter hand te nemen en naar de wijze, waarop het is uitgevoerd. Dat de geschiedenis dezer vertaling weinig bekend is, blijkt wel uit de onjuiste mededeelingen, voorkomende in de „Real Encyklopädie für Protestantische Theologie und Kirche'' waarop Prof. van Manen de aandacht vestigt in het Theologisch tijdschrift [1]). In 1848 reeds, nam de Synode de zaak ter hand en eerst in 1867 verscheen de vertaling van het N. T. Het kon wel niet anders, zoo dacht ik, of er moest in al die jaren heel wat gebeurd zijn, dat waard was, nader onderzocht te worden. Hieraan dan heeft mijn proefschrift zijn ontstaan te danken.

---

[1]) 1898. Blz. 220.

INLEIDING.

Op de, in 1571 [1]) te Emden gehouden, Synode rees voor de eerste maal de vraag, of het niet nuttig ware eene verbeterde overzetting van den bijbel te bearbeiden. Het is dus in dat jaar, dat de geschiedenis der Statenvertaling een aanvang neemt, hoewel zij eerst van 1618 af belangrijk wordt [2]). Toen werd namelijk op de Nationale Synode te Dordrecht de zaak met ernst ter hand genomen. Johannes Bogerman, predikant te Leeuwarden, voorzitter dier Synode, stelde in de zesde zitting haar aan de orde. Eenstemmig was men van oordeel, dat eene nieuwe vertaling van den bijbel uit het oorspronkelijke niet alleen nuttig, maar ook noodzakelijk was, en ditmaal zouden de pogingen daartoe niet meer geheel of gedeeltelijk schipbreuk lijden.

Verschillende regelen voor de bewerkers werden vastgesteld en zes vertalers benoemd, drie voor het Oude Testament en drie voor het Nieuwe. Belast met de vertaling van het O. T. werden Johannes Bogerman, predikant te

[1]) Ypeij en Dermout. Gesch. d. N. H. Kerk 1822. Deel II blz. 345 v.v.

[2]) Nicolaas Hinlopen. Historie v. d. Ned. overs. des Bijbels Leyden 1777, blz. 13 v.v.

Leeuwarden, Wilhelmus Baudartius, predikant te Zutfen en Gerson Bucerus, predikant te Veere. De bewerking van het N. T. en de apocrieve boeken droeg men op aan Jacobus Rolandus, predikant te Amsterdam, Hermannus Faukelius, predikant te Middelburg en Petrus Cornelii, predikant te Enkhuizen. Daarenboven benoemde elke provinciale Synode twee overzieners, één voor het O. T. en één voor het N. T.

Maar tusschen het besluit der Synode en de uitvoering daarvan verliepen nog eenige jaren. Eerst in 1625 toch willigden de Algemeene Staten het verzoek der Nationale Synode in, dat de vertalers zich op 's lands kosten metterwoon te Leiden zouden vestigen, voor zoover zij daar niet reeds woonachtig waren. Twee der vertalers van het N. T., Hermannus Faukelius en Petrus Cornelii, waren toen echter reeds overleden. Hunne plaatsen werden ingenomen door Anthonius Walaeus, hoogleeraar te Leiden en Festus Hommius, predikant aldaar.

Intusschen duurde het nog tot het laatst van het volgende jaar (13 Nov. 1626) voor de vertalers van het O. T. hunne eerste vergadering konden houden, daar Bucerus slechts met moeite zijn ontslag als predikant had verkregen. Het laatst van allen verscheen Rolandus, die omstreeks 1628 te Leiden kwam.

Ieder der beide commissiën volgde haar eigen methode van werken. Terwijl toch de vertalers van het O. T. elk bijbelboek, Genesis uitgezonderd, in drie deelen verdeelden

en ieder een derde voor hunne rekening namen, bewerkten de overzetters van het N. T. ieder voor zich elk bijbelboek geheel. Twee der vertalers Bucerus en Rolandus werden door den dood, beiden stierven in 1631, aan hunne taak ontrukt. Hunne plaatsen bleven onvervuld.

Nog voor het einde van 1632 berichtten de vertalers van het O. T. aan de Algemeene Staten, dat zij hun werk voltooid hadden en werden op hun verzoek de overzieners bijeengeroepen tegen Juli 1633. In het begin van September van het volgende jaar waren zij met hunnen arbeid gereed.

Zoodra de overzieners van het O. T. vertrokken waren, kwamen die van het N. T. samen (Nov. 1634) en voleindigden hunne taak in October daaropvolgende. De bijbel gedrukt door Pauwels Aartsz. van Ravenstein te Leiden, en uitgegeven door de weduwe en erfgenamen van Hildebrand Jakobsz. van Wouw aldaar in 1637, op gezag van de Algemeene Staten, werd door dezen bekrachtigd met openbaar gezag in eene akte van autorisatie, gedateerd 29 Juli 1637. Het werk was nu gereed, maar de invoering zou nog allerlei moeilijkheden opleveren. Verscheidene jaren toch verliepen alvorens men de Statenvertaling in de kerken der verschillende provinciën als algemeen ingevoerd kon beschouwen en nergens schijnt de tegenstand grooter geweest dan in de hervormde gemeente te Amsterdam. Het grootste deel der hervormden was uit conservatisme zeer

weinig ingenomen met de Nieuwe Vertaling, hoewel de meeste predikanten en andere ontwikkelde leden blijk gaven van hunne ingenomenheid met den, naar hunne meening, welgeslaagden arbeid [1]).

Het oordeel van Coccejus [2]) en dat van S. van Til [3]) luidde zeer gunstig. Eveneens spraken Julius Sterringa [4]), Isaac Le Long [5]), N. G. Schroeder [6]) en L. C. Valckenaer [7]) met lof over de nieuwe overzetting. Bij de remonstranten werd zij, tegen de verwachting in, na een onderzoek, door eene daartoe benoemde commissie, ingevoerd.

Het gunstige oordeel van Episcopius [8]) alleen legde reeds zeer veel gewicht in de schaal; hij had echter bezwaar tegen de kantteekeningen, eene meening, die door vele andere remonstranten werd beaamd.

Cristiaen Hartsoecker [9]), remonstrantsch predikant te Rotterdam, vond, behalve in de aanteekeningen, ook in de

---

[1]) Ypeij en Dermout t. a. p. Deel II blz. 370 v.v.

[2]) S. v. Til. Inleydinge tot de Prophetische Schriften 1684 Cap. VIII, § 14.

[3]) T. a. p. Cap. VIII § 2.

[4]) Animadversiones philologico sacrae in Pentateuchum enz. Leeuwarden 1695.

[5]) Boekzaal der Nederd. Bijbels. Amsterdam, 1732, blz. 846 en 847.

[6]) Observ. selectae enz. Groningen 1762 cap. VII § XVI.

[7]) Oratio te vinden in de verzameling orationes van Hemsterhuis en Valckenaer. Lugd. Bat. MDCCLXXIV, blz. 314.

[8]) Instit. theol. Lib. IV cap. 2¹.

[9]) Voorrede van de nieuwe overz. v. h. N. T. Amsterdam 1680.

vertaling zelve, ofschoon hij haar veel beter oordeelde dan de vroeger gebruikte, fouten, zoodat hij in 1680 eene nieuwe overzetting van het N. T. in het licht gaf.

Van Roomsch-Katholieke zijde trad als beoordeelaar der vertaling op Arnoudt van Geluwe [1]), die dogmatische bezwaren opperde, vooral tegen de vertaling, terwijl hij zich tevens veel moeite gaf, het verschil tusschen de Statenvertaling en de vroeger verschenen gereformeerde overzettingen aan te toonen.

Ofschoon alle bekende theologen uit de zeventiende en achttiende eeuw gunstig over de Nieuwe Vertaling oordeelden en haar ver boven de vroegere stelden, namen zij toch een verschillend standpunt tegenover haar in. Van de eene zijde beschouwde men haar als onfeilbaar —, de vertalers als geïnspireerd, van den anderen kant zag men in deze nieuwe overzetting den arbeid van feilbare menschen en wie de laatste meening waren toegedaan, bepleitten hun recht, om van haar af te mogen wijken, waarvan o. a. ook S. v. Til en J. Sterringa gebruik hebben gemaakt.

Dr. Bronsveld [2]) beweerde in zijn proefschrift, dat de Voetianen geheel van eerstgenoemd gevoelen waren. Dit werd door Dr. G. J. Vos [3]) bestreden, volgens hem werd de authentie der vertaling overal ontkend.

---

[1]) Den Af-Ghetrocken Masscher enz. Antwerpen MDCLII.

[2]) Oorz. der verbr. v. h. rationalisme enz. 1862 blz. 28 en 29. Zie ook Ypeij en Dermout t. a. p. Deel II blz. 263. Aant. 437 en Deel III blz. 4 en 5.

[3]) De nieuwe Syn. bijbelvert. enz. Proefschrift 1870 blz. 58.

Mijns inziens beweert Dr. Vos hier meer, dan hij zou kunnen bewijzen. Uit meer dan eenen strijd, in dien tijd gevoerd, blijkt duidelijk, dat er Voetianen waren, die de Statenvertaling als onfeilbaar beschouwden. In zijne werken beweert ook J. Alting [1]), dat de leerlingen van zijnen ambtgenoot Maresius geen andere meening waren toegedaan. Maresius [2]) zelf klaagde Alting bij de curatoren der Groningsche Hoogeschool aan onder meer omdat bij hem (Alting) „Nullius plane autoritatis esse annotationes Belgicas ad Sacra Biblia."

In 1672 werd immers ook als beschuldiging tegen Anthonius Perizonius [3]), hoogleeraar in de godgeleerdheid aan het Athenaeum te Deventer, ingebracht, dat hij aanmerkingen durfde te maken op de Statenvertaling. Eveneens verbood de classis van Sevenwouden in 1683 aan den predikant J. de Bruïne het maken van aanmerkingen op de nieuwe overzetting des bijbels. Daarenboven achtte Johannes à Marck [4]), waar hij het afkeurde, dat men zich steeds op ongunstige wijze over de Nieuwe Vertaling zou uitlaten, het niet overbodig er bij te voegen, dat hij zelve haar niet als onfeilbaar beschouwde. Het spreekt wel van zelve, dat zij, die de Statenvertaling als onfeilbaar beschouwden of,

[1]) Op. omn. Tom. V pag. 384.

[2]) J. Alting t a. p. Tom. V pag. 480 en 481.

[3]) Ypeij en Dermout t. a. p. Deel II. Aant. 437 blz. 264.

[4]) Het Merck der christel. Gotsgel. Amsterdam 1704.

zooal niet als onfeilbaar, toch zeer schroomvallig waren in het toelaten van veranderingen, geen juist oog konden hebben voor hare gebreken. Dat die gebreken al spoedig werden opgemerkt, ook al was men over het algemeen met de vertaling zeer ingenomen, bleek herhaaldelijk.

S. v. Til [1]) noemt in zijne reeds meermalen aangehaalde „Inleijdinge tot de prophetische schriften" verschillende gebreken, die de vertaling aankleefden als „harde sinschickingen, anomaliën en ongeregeldheden". Hij wijst er op, dat dikwijls de beste vertalingen in de kantteekeningen voorkomen; dat de vertalers andere verklaringen niet hebben willen uitsluiten en dat het werk in waarde zou winnen, indien men in de aanteekeningen de verklaringen van latere geleerden opnam. De eerste, die een gedeelte van de Statenvertaling — de Pentateuch — aan een nauwgezet onderzoek onderwierp was Julius Sterringa [2]). Hij gaf in 1695 zijn „Animadversiones philologico sacrae in Pentateuchem" uit, waarin hij achtereenvolgens aantoonde, dat 1^{0}. in de vertaling overtollige woorden voorkomen, die of geheel weggelaten, of ( ) geplaatst moesten worden, 2^{0}. sommige woorden, die in het oorspronkelijke voorkomen, in de vertaling niet zijn weergegeven tot schade van de duidelijkheid en 3^{0}. dat hier en daar niet geheel juist is vertaald. Maar al had men oog voor de fouten, die de Statenvertaling

[1]) T. a. p. cap. VIII § 19.
[2]) T. a. p. blz. 1, 74, 140.

aankleefden, toch zou eerst in het laatst der achttiende eeuw de wensch naar eene verbeterde overzetting worden uitgesproken.

Van 1783 dateeren de pogingen tot verkrijging eener verbeterde of nieuwe overzetting en waar ik over de voorbereidingen daartoe ga spreken, wensch ik onderscheid te maken tusschen bemoeiingen, uitgaande van bijzondere personen en die, welke vallen binnen den kring der Synode. Eerstgenoemde dagteekenen van het jaar 1783, zooals ik boven reeds zeide, laatstgenoemde vangen aan met het jaar 1844, terwijl zij van dit tijdstip af evenwijdig loopen.

De eerste, die de noodzakelijkheid van eene verbeterde Statenoverzetting betoogde, was Everhard Scheidius [1]), eerst hoogleeraar in de Oostersche talen te Harderwijk, daarna te Leiden, Als preadviseerend lid der Geldersche Synode sprak hij in 1773 twee redevoeringen uit om de gegrondheid zijner wenschen te bewijzen. Na hem waren velen hetzelfde gevoelen toegedaan, getuige onderscheidene verklaringen en vertalingen van den geheelen bijbel of een gedeelte daarvan, in het laatst der achttiende of in het begin der negentiende eeuw verschenen. Het schijnt mij niet geheel zonder belang na te gaan, welke redenen althans de meest bekende dier bijbelverklaarders of -vertalers aanvoerden

[1]) Vgl. Godgel. Bijdr. 1852 blz. 699 v.v.

ter rechtvaardiging van het door hen ondernomen werk.

De rij van nieuwe bijbelvertalingen of -verklaringen wordt geopend door het werk van J. van Nuys Klinkenberg en Ger. Joh. Nahuys [1]) „De Bijbel door beknopte uitbreidingen en ophelderende aanmerkingen verklaerd". Dit werk, waarvan de uitgave 15 jaren vorderde, bestaat uit 27 deelen, waarvan de eerste drie (loopende tot en met Numeri) door Klinkenberg en Nahuys, de overige alleen door den eerstgenoemde bewerkt zijn. Hun doel leeren wij kennen uit het „Voorbericht [2]) aen den bescheiden lezer." Zij wilden den bijbel leeren verstaan door verklarende opmerkingen, met andere letter gedrukt, in den tekst op te nemen. Tegen de kantteekeningen der Statenvertaling hadden zij verschillende bezwaren: 1^0. zijn deze te kort en daardoor menigwerf onbeteekenend, 2^0. is de plaatsing er van onder de pagina's lastig, 3^0. zijn zij veelal verouderd. De Statenoverzetting te voorzien van nieuwe aanteekeningen was dus hun doel; van den tekst der vertaling weken zij dan ook alleen af, als zij het strikt noodzakelijk vonden. De bijbelverklaring van Nuys Klinkenberg en Nahuys was nog op lange na niet gereed, of reeds begon Ysbr. van Hamelsveld [3]) in 1789 eene vertaling van den bijbel uit te geven.

[1]) De Bijbel door bekn. uitbr. en opheld. aanmerk. verkl. Amsterdam 1870.

[2]) Blz. XVII.

[3]) Het N. T. Amsterdam 1789—1791. Het O. T. 1791—1796. Apokryfe boeken 1796—1798.

Hij wilde eene overzetting leveren niet in Hebreeuwsch en Grieksch Hollandsch, maar zuiver in onze taal en overeenkomstig onze wijze van spreken en uitdrukken.

Nog eene bijbelvertaling uit het laatst der achttiende eeuw moet door ons worden vermeld, namelijk die van W. A. van Vloten [1]), em. predikant van Waddingsveen. De eerste negen deelen zijn geapprobeerd door de theologische faculteit te Leiden, maar het tiende en de daaropvolgende niet, aangezien de faculteit bezwaren daartegen had. Zijn stijl en voorstellingen waren vaak duister. Om het karakter der vertaling te doen kennen, haalt Sepp [2]) in zijne bekende „Pragmatische Geschiedenis" de vertaling van Gen. I : 1 en de verklaring van Gen. III : 15 aan.

Meer ingang dan genoemde overzettingen vond de „Bijbel van Van der Palm." In plaats van een voorbericht, heeft hij voor zijn werk eene opdracht geplaatst „Aan de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde gemeenten in Nederland", waarin hij de redenen vermeldde die er hem toe hadden gebracht, dezen arbeid te ondernemen. Zoo dicht mogelijk bij de Statenvertaling blijvende en slechts, waar het noodig is, daarvan afwijkende, gaf hij als grond voor die afwijkingen op het nieuwe licht, dat over de meeste

---

[1]) De Bijbel vert. omschr. en opgeheld. Utrecht en Amsterdam 1797. 13 dln.

[2]) Proeve eener Pragm. Gesch. der theol. in Nederland v. 1787—1858. Amsterdam 1867 3e druk blz. 251.

duistere gedeelten des Bijbels in een tijdsverloop van twee eeuwen ontstoken werd. Zijne aanteekeningen waren doorgaans geheel nieuw. In de kantteekeningen had hij het goede, wat soms zeer weinig was, behouden. De aanhaling der gelijkluidende plaatsen oordeelde hij het zwakste gedeelte van de Statenoverzetting; dikwijls ontbraken die, waar men ze verwachten zou, toch had hij deze onveranderd overgenomen. Dat zijn arbeid op prijs werd gesteld en velen in die dagen behoefte gevoelden aan eene nieuwe vertaling des bijbels, blijkt voldoende uit het feit, dat het werk ruim 3000 inteekenaren telde. De oplage in 4^0, 3387 exemplaren groot, werd geheel uitverkocht en van eene daaropgevolgde editie in 8^0 werden duizende exemplaren geplaatst, niettegenstaande het orthodoxisme geenszins er mede was ingenomen.

De chronologische volgorde in acht nemende, moet nu melding gemaakt worden van de vertaling van het N. T. door Konijnenburg. Algemeen luidde het oordeel over dezen arbeid zeer ongunstig [1]).

Voorts verschenen bijna gelijktijdig twee nieuwe overzettingen van het N. T. Prof. Vinke [2]) gaf namelijk zijn „Nieuwe Testament" in het licht om bij de huiselijke godsdienstoefening gebruikt te worden. Hij legde den, door het Neder-

---

[1]) Sepp t. a. p. blz. 222.

[2]) Het N. T. met opheld. en toepassel. aanm. 1847.

landsch Bijbelgenootschap gezuiverden, tekst der oude vertaling aan zijne uitgave ten grondslag. De andere vertaling [1]) verscheen zonder naam van den schrijver en werd te Koevorden uitgegeven. In welke opzichten zij afweek van het N. T. van de Statenvertaling blijkt uit den hieronder afgeschreven uitvoerigen titel. Schrijver had bezwaren tegen de gevolgde verdeeling in hoofdstukken en verzen, tegen de vertaling van eenige woorden en woordvoegingen, tegen den, op sommige plaatsen gevolgden, Griekschen tekst, tegen de interpunctie, taal en spelling en de inlasschingen, „kortom, in alles, wat tot deze overzetting behoort, is verbetering door bekwame en brave mannen aangebragt, dringend behoefte.” [2])

Behalve de tot dusverre besproken vertalingen en verklaringen van den geheelen bijbel of van het Nieuwe Testament alleen, waren ook vertalingen van enkele bijbelboeken afzonderlijk verschenen. In 1794 gaf Muntinghe [3]) eene nieuwe vertaling van het boek Job in het licht, gedeeltelijk door Schultensen vervaardigd, (namelijk Hoofdstuk 3—29) gedeeltelijk door hem zelf bewerkt, (namelijk Hoofdstuk 1 en 2 en 30—42).

---

[1]) De boeken des N. V. van onzen Heer Jezus Christus volgens de Staten-Overz. in doorloopenden tekst, volgens de tegenw. spelling gedrukt, en door verbetering in lezing en vertaling, alsmede door bijgevoegden korten inhoud, aanhalingen uit de boeken des O. V. registers enz. tot handgebruik ingericht. Koevorden 1817.

[2]) T. a. p. blz. XLIV.

[3]) Sepp t. a. p. blz. 464.

Muntinghe zelf bracht bovendien nog in onze taal over de Psalmen, de Spreuken en den Prediker, die van nauwgezette taalstudie getuigden. Ook Van der Palm had, voordat hij den geheelen bijbel ging vertalen, eerst zijne krachten beproefd aan de overzetting van enkele bijbelboeken; hij gaf eene vertaling en verklaring van Jesaja (1805) en drie jaren later eene van het Spreukenboek. Eene proeve van eene verbeterde overzetting van het Evangelie naar Johannes leverde G. Steenhoff in het jaar 1845. Deze vertaling, die zich aandiende als eene „letterlijk getrouwe" werd zeer ongunstig beoordeeld [1]).

In 1847 vestigde ook de doopsgezinde predikant, Dr. D. Harting [2]) de aandacht der geleerden op sommige gebreken der Statenvertaling. Zooals de titel dier verhandeling: „Iets over de verklarende tusschenvoegsels in de Statenvertaling des bijbels" reeds aanduidde, wilde hij niet alle gebreken der Statenvertaling opsommen en in het licht stellen, doch slechts opmerkzaam maken op één hoofdgebrek, dat de oude overzetting aankleefde. Het doel, dat de schrijver beoogde, was tweeledig; hij had zijn opstel geschreven, „deels om aan te toonen, dat het (namel. dat inlasschingsysteem) werkelijk en innig samenhangt met de beginselen, vóór twee eeuwen bij de vertaling der gewijde Schriften gevolgd" en in de tweede plaats ter staving, „dat de veranderde inzichten van

---

[1]) Sepp t. a. p. blz. 467.
[2]) Jaarb. v. wetensch. theol. Deel V blz. 607—648. 1847.

onzen tijd ook de behoefte aan eene op eenigszins andere leest geschoeide vertaling des bijbels hebben doen geboren worden" [1]).

Schrijver verdeelde de tusschenvoegsels, door de vertalers gebezigd, in vijf klassen en besprak in een tweede gedeelte zijner verhandeling het beginsel, dat aan al die tusschenvoegsels het aanzijn had gegeven. Het voorschrift der Dordtsche Synode toch luidde, dat de vertalers „met korte woorden en niet dan tusschen twee haakjes, de zinnen, waarin iets uitgelaten was, zouden aanvullen, opdat de aanvulsels van de woorden van den tekst onderscheiden mogten worden." Vandaar dat groot getal tusschenvoegsels. Oppervlakkig schijnt zucht tot nauwgezetheid de eenige reden, maar de dogmatiek heeft hier haren invloed doen gevoelen. Uit dogmatische bekrompenheid moest men wel zijn toevlucht tot tusschenvoegsels nemen. Erkende men toch den bijbel in zijn geheel als geïnspireerd, dan was men ook verplicht, den vorm zoo getrouw mogelijk weer te geven [2]). Het inlasschingsysteem en de ontwikkeling der inspiratieleer hielden, zooals Harting duidelijk aantoonde, gelijken tred. In het laatste gedeelte zijner verhandeling onderwierp de schrijver het inlasschingsysteem aan eene ernstige kritiek. De vertalers hebben er hun doel, eene nauwkeurige onderscheiding van Gods Woord en het ter verklaring bijgevoegde

---

[1]) T. a. p. blz. 609.
[2]) T. a. p. blz. 633 v.v.

menschenwoord, niet door kunnen bereiken, wegens verschil in zinsbouw der beide talen en wegens het onzelfstandig geheel, dat de tekst zonder de tusschenvoegsels vormde.

Wij zijn nu genaderd tot 1848. Van dat jaar af, stelde ook de Synode pogingen in het werk om eene Nieuwe Vertaling tot stand te brengen. Volledigheidshalve echter vermeld ik hier, ofschoon ze eerst in 1852 verschenen, een tweetal opstellen van G. Vissering, die tot opschrift droegen: „Welke zijn de gebreken der dusgenaamde Statenvertaling van de schriften des Nieuwen Testaments" [1]). Daarenboven schreef hij in het volgende jaar (1853) een opstel: „Iets over de vereischten eener nieuwe vertaling des Nieuwen Testaments" gevolgd door eene proeve eener nieuwe vertaling van Matth. 5—7 [2]). Na eerst de deugden der Statenvertaling te hebben opgesomd, staat hij bij hare gebreken stil in de Jaarboeken voor wetenschappelijke theologie, Deel X blz. 258 v.v. en blz. 411 v.v. Hij ontwikkelde een zestal stellingen en lichtte die uitvoerig toe I. Het getal der eigenlijk gezegde foutieve plaatsen in de Statenvertaling is zeer gering. II. Van min nauwkeurige overzetting zijn schier op elke bladzijde voorbeelden te vinden; vooral in het bezigen van het bepalend en onbepalend lidwoord ging men dikwijls zeer willekeurig te werk, de woorden

[1]) Jaarb. v. wetensch. theol. Deel X blz. 258—291 en blz. 411—453.
[2]) Jaarb. v. wetensch. theol. Deel XI.

῞Αιδης en Γέεννα worden in de vertaling ten onrechte als synomiemen beschouwd. III. Een verkeerd streven naar nauwkeurigheid heeft dikwijls zoogenaamde dubbele vertalingen tengevolge, b. v. wordt ποτήριον weergegeven door „drinkbeker"; hieraan is ook toe te schrijven het veel te groot aantal invullingen en het verkeerdelijk gebruiken van het passivum in plaats van het medium. IV. De vertalers blijven zichzelven somtijds niet genoeg gelijk, daar zij de beteekenis van hetzelfde Grieksche woord op te veel verschillende manieren weergeven en bovendien de verschillende tijden der werkwoorden niet volgens een vasten regel vertalen. V. De Statenvertalers hebben den Griekschen woordenschat te veel verminderd door dikwijls noodeloos voor verschillende Grieksche woorden hetzelfde woord in hunne overzetting te bezigen. VI. De vertaling is vaak stroef en slepend, omdat de bewerkers dikwijls letterlijk vertaalden, waar zij met eene getrouwe overzetting hadden kunnen volstaan. Meermalen is dit ook toe te schrijven aan de wijze, waarop de vormen, wijzen en tijden der Grieksche werkwoorden weergegeven zijn, niet zelden ook aan de talrijke invullingen. Evenals Van der Palm en Harting, was Vissering van oordeel, dat de Statenvertalers de eischen van den goeden smaak weinig hebben bevredigd [1]).

---

[1]) Van der Palm, Salomo no. 278. Harting zie blz. 16. G. Vissering. t. a. p. blz. 440 v.v.

De voorbereiding der vertaling.

Al de pogingen tot verkrijging eener nieuwe bijbelvertaling, die gedurende het tijdperk 1783—1848 werden ondernomen, gingen van bijzondere personen uit, geheel zonder inmenging der Synode. Wel dagteekenen van het jaar 1844, ook bemoeiingen van deze zijde, naar aanleiding van het verzoek van het Bijbelgenootschap om eene „getrouwe.... uitgave van de Statenoverzetting'', overeenkomstig de hedendaagsche taal en spelling te willen bevorderen, maar deze bleven zonder resultaat [1]). Eene, uit de Synode benoemde, commissie, waarin ook Prof. Van Hengel zitting had, was van oordeel, dat aan dit verzoek niet kon worden voldaan, omdat het niet ver genoeg ging. Eene geheel nieuwe vertaling, getrouwer en nauwkeuriger dan die der Statenoverzetters, was noodig: 1°. om de „willekeurige en onbepaalde regels van uitlegkunde in hun tijd heerschende", 2°. „hun minder juiste onderscheiding van vertaling en verklaring'', 3°. „den invloed van eigene Godsdienstige richting en denkwijze, die zij ook zonder het te willen of te weten op hun

---

[1]) Synod. Handel. 1844 blz. 195—197. — Maandschr. uitgeg. door de Ringsverg. v. Amsterdam 1852 blz. 395—415.

werk lieten inwerken." Inwilliging van het verzoek van het Bijbelgenootschap zou eene nieuwe vertaling hebben doen uitstellen. Door dit advies, werd de zaak in de Synode ter sprake gebracht, zij bleef echter rusten tot 1848 toen er een drietal adressen bij het hoogste kerkbestuur werden ingediend, behelzende het verzoek, om eene nieuwe bijbelvertaling volgens den stand der uitlegkunde, te doen vervaardigen [1]). De Synod. Commissie, in wier handen de bovengenoemde adressen waren gesteld om advies, benoemde uit haar midden eene commissie van drie leden n. m. l. de H.H. W. A. van Hengel, D. H. Wildschut en F. H. G. van Iterson, die den 20sten November van hetzelfde jaar, bij monde van den eerstgenoemde, haar verslag uitbracht, waarin de bezwaren tegen eene nieuwe vertaling werden opgesomd. Zij waren in hoofdzaak de volgende [2]): 1°. de te verwachten tegenstand, 2°. de vooralsnog onzekere resultaten van kritiek en exegetiek op haar toenmalig standpunt, 3°. de stand der dogmatiek, waarvan licht een nadeelige invloed op de zuiverheid der vertaling gevreesd zou kunnen worden, 4°. de achtbaarheid en eerwaardigheid der Statenoverzetting en 5°. de bekende gehechtheid van velen hier te lande aan traditie. Deze bedenkingen werden wederlegd op grond, dat zij altijd hadden en ook in meerdere of mindere mate zouden blijven bestaan. Het bezwaar, waarop de

---

[1]) Synod. Handl. 1848 blz 164.
[2]) Synod. Handl. 1849 blz. 119—124. — Maandschr. t. a. p. blz. 407 v. v.

tegenstanders eener nieuwe vertaling den meesten nadruk zouden leggen, zou wel dit zijn, dat de dogmatiek der bewerkers nadeel zou doen aan de zuiverheid der overzetting, doch door het werk op te dragen aan „bekende, knappe, waarheidlievende mannen", meende men hieraan tegemoet te kunnen komen. Wat de eerwaardigheid der Statenoverzetting betrof, die bedenking zou men grootendeels uit den weg kunnen ruimen, door de oude vertaling overal te volgen, waar getrouwheid en duidelijkheid het veroorloofden. De rapporteerende commissie wees, ter aanbeveling van het verzoek van adressanten, op de pogingen van meer dan éene zijde gedaan, buiten den invloed der Synode, om eene nieuwe bijbelvertaling te verkrijgen en op den invloed, dien eene meer zuivere vertaling hebben zou op de rechte kennis van den godsdienst en het verstaan van honderden bijbelplaatsen en meende, dat een dergelijk plan ernstige overweging verdiende. Zij stelde daarom aan de Synod. Commissie voor, der Synode te adviseeren eene nieuwe commissie te benoemen om de zaak in nadere overweging te nemen. Deze conclusie kon echter de goedkeuring van de Synod. Commissie niet wegdragen en zij besloot aan de Synode als hare beschouwing kenbaar te maken, dat zulk een vertaling was *onnoodig*, *onnuttig*, *ontijdig*, *niet van de bevoegheid der Synode en onuitvoerlijk* [1]). Dit besluit

---

[1]) Synod. Handel. 1849 blz. 124.

werd met slechts éene stem meerderheid genomen. Zoo voorzichtig als het rapport van Prof. Van Hengel gesteld was, zoo beslist was de Synod. Commissie in het uiten harer meening. Het wekt onze bevreemding, dat deze zoo kras gestelde conclusie met geen enkel woord werd toegelicht. Het advies der Synod. Commissie lokte, zooals te begrijpen is, tegenspraak uit; vooral werd het uitvoerig bestreden door Dr. Spijker [1]) in zijne verhandeling: „Een woord over de nieuwe Bijbelvertaling", waarop wij terugkomen bij de bespreking van de van verschillende zijden ingebrachte bezwaren.

De Synode, blijkbaar niet wetende hoe te handelen, verschoof de zaak der Nieuwe Bijbelvertaling tot een volgend jaar, met last, aan de Synod. Commissie, haar bij de Synode aanhangig te houden [2]). Dientengevolge bracht deze het volgende jaar de zaak weer in de Hooge Kerkvergadering en in hare zitting van 19 Juli 1850 machtigde de Synode hare commissie, om te doen, wat zij tot voorbereiding van het werk der Nieuwe Bijbelvertaling zou mogen dienstig rekenen [3]). In dat jaar zijn dus de voorbereidende werkzaamheden begonnen, terwijl eerst zeventien jaren later een gedeelte, het N. Testament, zou zijn voltooid, doch voordat het zoover was, moesten nog heel wat moeielijkheden wor-

---

[1]) Maandschr. t. a p. 1852 blz. 410 v.v.
[2]) Synod. Handel. 1849 blz. 448.
[3]) Synod. Handel. 1850 blz. 308.

den overwonnen. De Synod. Commissie, gevolg gevende aan de haar verstrekte lastgeving, ontwierp een voorloopig plan, hetwelk bij de nieuwe Bijbelvertaling zou worden gevolgd en vroeg daarop het advies der drie theologische faculteiten te Leiden, Utrecht en Groningen [1]. Dit plan met de adviezen der faculteiten, ingekomen respectievelijk den 25, 27 en 20 Februari, vinden wij vermeld in de Synod. Handel. van 1851. Twee faculteiten vonden het plan in zijn geheel goed; die van Utrecht echter had principiëele bedenkingen. Zij vreesde dat sommigen deze nieuwe bijbelvertaling tot een voorwendsel of aanleiding zouden gebruiken om zich van de kerk af te scheiden; kortom zij achtte de gansche onderneming ontijdig. De Synod. Commissie had zich een viertal vragen gesteld. In de *eerste* plaats, welk eene bijbelvertaling wenschelijk zou zijn en oordeëlde, dat de oude Statenvertaling grondslag voor den tekst moest wezen, zoodat men er niet van afweek, dan, waar het noodig was. Hiermede vereenigden zich alle faculteiten.

Verder meende zij, dat het wenschelijk zou zijn, eene uitgave te bezorgen van den tekst alleen en eene met inleidingen, aanteekeningen en aanwijzing van gelijkluidende plaatsen. De aanteekeningen zouden echter kort, van taal-, geschied- en oudheidkundigen, niet van leerstelligen aard moeten zijn. De Utrechtsche faculteit was het eens met de

---

[1]) Synod. Handel. 1851. blz. 151—159.

Synod. Commissie, dat zulke uitgaven dienden vervaardigd te worden, maar meende, dat de tijd om eene behoorlijke vertaling van den bijbel te leveren, nog niet was gekomen. Immers het zou onmogelijk blijken in populaire inleidingen de resultaten te geven van een onderzoek, dat nog niet geëindigd was. Aanteekeningen van leerstelligen aard zou men niet geheel kunnen vermijden, terwijl daarenboven een geheel kleurlooze arbeid door alle partijen der kerk zou worden veroordeeld [1]). De *tweede* vraag der Synod. Commissie luidde: „Door wie zal deze nieuwe bijbelvertaling bewerkstelligd worden?” Zij zelve achtte het het best, dit werk op te dragen aan de drie faculteiten in vereeniging met anderen door de Synod. Commissie, in overleg met dezen, daartoe uit te noodigen. De Groningsche faculteit was met dit plan zeer ingenomen, doch de Leidsche en Utrechtsche vroegen zich af, of zij wel zulk een zware taak op zich konden nemen, zonder schade voor hunne ambtsbezigheden en of de noodige overeenstemming tusschen de verschillende faculteiten en tusschen de leden derzelfde faculteit zou kunnen verkregen worden. De Utrechtsche achtte wegens de zeer verschillende zienswijzen der faculteiten ten opzichte van kritiek, exegetiek en dogmatiek, het een onbegonnen en onuitvoerlijk werk. De Leidsche vroeg of de vertaling niet zou kunnen geschieden in samenwerking met de andere hier

---

[1]) Synod. Handel. 1851 blz. 155.

te lande bestaande, protestantsche kerkgenootschappen. In de *derde* plaats vroeg de Synod. Commissie, op welke wijze de bijbelvertaling door de faculteiten zou kunnen worden ondernomen. Zij stelde voor te beginnen met de vertaling van het Nieuwe Testament en wel op de volgende gronden: 1°. De vertaling van het Nieuwe Testament is belangrijker dan die van het Oude. 2°. Het Nieuwe is van kleiner omvang en kan dus spoediger voltooid zijn. 3°. De uitlegging van het Nieuwe Testament baart minder moeilijkheden dan die van het Oude. Verder stelde genoemde Commissie voor, het Nieuwe Testament in drie deelen te splitsen. 1°. De eerste drie Evangeliën en de Handelingen der Apostelen. 2°. Het Evangelie van Johannes, de algemeene zendbrieven en de Openbaring van Johannes. 3°. De brieven van Paulus en Hebreërs en aan elke faculteit een dier deelen ter vertaling op te dragen. Was men met het werk gereed, dan zou elke faculteit haren arbeid ter beoordeeling zenden aan de twee andere, die hem met hare opmerkingen zouden terugzenden. Verder achtte zij het gewenscht, dat het gansche werk werd nagezien door zeven revisoren, uit elke faculteit één en vier andere geleerden. Twee der faculteiten waren van oordeel met de Synod. Commissie, dat met het Nieuwe Testament moest worden aangevangen, maar die van Utrecht meende, dat terstond het werk in zijnen ganschen omvang moest worden aangevat.

Op de *vierde* vraag, bij wie het blijvend toezicht op het

werk zou berusten, stelde de Commissie voor, haar daarmede te belasten, wat algemeen werd goed gevonden. Omtrent de invoering gaf zij ten slotte als hare meening te kennen, dat die niet bevolen, maar vrijgelaten moest worden. De Utrechtsche faculteit beaamde dit, maar zag juist daarin eene aanleiding tot onregelmatigheid en wanorde.

De Synod. Commissie beijverde zich de bedenkingen, door de Utrechtsche faculteit te berde gebracht, te weerleggen [1]) en herinnerde er in de eerste plaats aan, dat die bezwaren grootendeels ontzenuwd waren in het meermalen aangehaalde rapport van Prof. Van Hengel [2]). Zij zou dan ook slechts een paar vragen doen. Was er zoo bijzonder veel eenparigheid, rust en kalmte in de Nederl. Herv. Kerk, toen tot het vervaardigen der Statenoverzetting werd besloten? Is er ooit zonder tegenstand iets goeds in het leven geroepen? Is het waarschijnlijk, dat in de eerstvolgende eeuwen allen in kritiek, isagogiek, exegetiek en dogmatiek overeen zullen stemmen? De Synod. Commissie merkte verder op, dat, wie een voorwendsel zoeken om zich af te scheiden, het toch wel kunnen vinden. De laatste, tot de faculteit gerichte vraag luidde woordelijk: „Wij zouden eindelijk van mannen, te wier aanzien wij niet aarzelen te verklaren.... dat zij, naar onze overtuiging, gelijk men thans gewoon is

---

[1]) Synod. Handel. 1851 blz. 157 v.v.

[2]) Zie blz. 20 v.v.

te zeggen, op de hoogte der wetenschap staan en die verklaren, „„dat de schriften des Nieuwen Verbonds waarlijk niet opnieuw behoeven vertaald te worden, om den Christen zijnen Heer en den weg ten eeuwigen leven te leeren kennen,"" gaarne vernomen hebben, of zij ook geloofden, dat de Christen zijnen Heer en den weg ten eeuwigen leven, kon leeren kennen door eene vroegere vertaling des Nieuwen Verbonds dan de Statenoverzetting, bijv. door het Nieuwe Testament in de bekende Liesveldsche uitgave? en zoo ja, wat dan had moeten geantwoord worden aan hem, die het vervaardigen der Statenoverzetting des Nieuwen Verbonds had voorgesteld?" Om deze redenen meende de Synod. Commissie, dat de Synode zich door het afkeurend advies van Utrecht niet van haar voornemen moest laten afbrengen. De Synode keurde de handelingen van hare commissie ten opzichte der Nieuwe Bijbelvertaling goed. Dit besluit werd genomen op voorstel van den Secretaris, terwijl de Hoogleeraar Bouman voorstelde de zaak der Nieuwe Bijbelvertaling te houden in advies [1]). Het voorstel van den Secretaris werd aangenomen met vier stemmen tegen, terwijl de Hoogleeraren Bouman en Scholten ongunstig adviseerden. Tengevolge eener machtiging, om op den weg der voorbereiding voort te gaan, ontwierp de Synod. Commissie een gewijzigd plan eener nieuwe bijbelvertaling, dat zij op de volgende wijze indeelde.

---

[1]) Synod. Handel. 1851 blz. 228.

I. *Van de vertalers.* Aan de faculteiten werd verzocht, op te geven, wie hunner leden aan eene vertaling van het Nieuwe Testament wenschten mede te werken en tevens eenige mannen, ook buiten het kerkgenootschap te noemen, aan wie een deel der bewerking zou kunnen worden opgedragen. De Synod. Commissie achtte het wenschelijk, het aantal vertalers zoo min mogelijk uit te breiden en vroeg advies omtrent de bepaling van hun aantal.

II. *Van de vertaling* [1]). De Statenvertaling zou de leiddraad zijn, in zooverre zij niet tegen getrouwheid, juistheid, duidelijkheid of welluidendheid indruischte. De inleidingen en aanteekeningen zouden kort en inzonderheid van taal-, geschied- en oudheidkundigen aard zijn, vooral zouden de aanteekeningen thetisch, zoo min mogelijk polemisch gesteld worden.

III. *Van de voorbereiding en herziening der vertaling.* De Commissie zou, als de vertalers benoemd waren, in overleg met hen, eenige regelen tot handleiding trachten vast te stellen. Op haar verzoek zou Prof. Van Hengel een ontwerp van zoodanige regelen maken.

IV. *Van het blijvend toezicht over het werk der vertaling.* Er werd bepaald, dat de Synod. Commissie elk jaar, in hare voorjaarsvergadering, verslag van het vorderen der vertaling moest ontvangen. Uit de eventueele baten der uitgave zou een billijk honorarium aan de vertalers en reviseurs toege-

---

[1]) Synod. Handel. 1852. Bijl. B blz. 61 v.v.

kend worden. Omtrent de invoering vinden wij vermeld „Zij (n. m. l. de Synod. Commissie) zorgt voor de geschiktste invoering der nieuwe vertaling, zonder haar voor eenige gemeente *verpligtend* te stellen."

Dit gewijzigde plan werd aan de faculteiten medegedeeld. Van die van Leiden en Groningen kwamen bevredigende antwoorden in; doch die van Utrecht verklaarde, de medewerking aan de vertaling niet op zich te nemen, en zich uit dien hoofde ook niet bevoegd te achten, om op de samenstelling der commissie tot de vertaling eenigen invloed uit te oefenen [1]). De Synod. Commissie, in hoofdzaak de adviezen der Leidsche en Groningsche faculteiten volgende, stelde nu aan de Synode voor het werk der Nieuwe Bijbelvertaling op te dragen aan: 1°. de Hoogleeraren W. A. van Hengel, N. C. Kist, J. F. van Oordt, J. H. Scholten, P. Hofstede de Groot, L. G. Pareau en W. Muurling; 2°. aan de predikanten Drs. H. J. Spijker, J. ab. Utrecht Dresselhuis, C. H. van Herwerden, A. Niermeijer, J. J. Prins, A. H. Blom; 3°. aan Prof. S. Muller, Dr. Harting, doopsgezinden, en H. N. van Teutem, remonstrant. Hun zou Dr. A. de Jager als taalrevisor worden toegevoegd. Ten slotte adviseerde de Synod. Commissie, om de Utrechtsche faculteit nogmaals uit te noodigen tot medewerking.

Met algemeene stemmen keurde de Synode goed, wat door

---

[1]) Synod. Handel. 1852. Bijl. B blz. 63.

de Synod. Commissie ten opzichte van deze zaak was verricht. Terwijl de president wilde, „dat de vergadering hierbij voor het tegenwoordige subsisteeren zal, opdat de zaak ten principale door de Synode des volgenden jaars behandeld worde," wenschte hij tevens, dat de Utrechtsche faculteit door de Synod. Commissie, volgens haar advies, zou worden uitgenoodigd, gehoor te geven aan den vurigen wensch der Synode, om deel te nemen aan de nieuwe bijbelvertaling [1]. Dit voorstel werd met acht tegen zeven stemmen aangenomen, nadat een amendement van Prof. Kist, om de Commissie te machtigen met den voorbereidenden arbeid voort te gaan, terwijl de Synode van het volgende jaar finaal zou beslissen, was verworpen [2]. Door dit besluit werd de gansche onderneming weder in gevaar gebracht en de zaak in elk geval een jaar verschoven. Het werk werd echter krachtig bevorderd door een op verzoek der Synod. Commissie verschenen geschrift van Prof. Van Hengel: *Proeve van Grondslagen van eene Nieuwe Nederduitsche vertaling van het Nieuwe Testament naar den leiddraad der vertaling van den Statenbijbel en volgens den gewonen Griekschen text.* In deze Proeve wees de hoogleeraar aan, welke regelen bij eene nieuwe vertaling van het N. T. moesten worden gevolgd, deze regelen werden met een aantal voorbeelden

---

[1] Synod. Handel. 1852 blz. 99.

[2] Synod. Handel. 1852 blz. 100.

toegelicht. Dit boekje, dat verschillende pennen in beweging bracht, verdient ten volle onze aandacht, omdat de meeste der regelen, hier aangeprezen, inderdaad bij het werk zijn gevolgd. Na eerst in eene korte inleiding de Statenvertaling geprezen te hebben als „een werk van meesterlijke handen" en gewezen te hebben op de onvoldoende pogingen, in den loop der tijden aangewend, ten einde eene betere vertaling te leveren, komt de schrijver tot zijn eigenlijk onderwerp, de behoefte aan eene nieuwe overzetting van het N T. Deze bewerking zal moeten staan op de hoogte der wetenschap, weergeven den zin van het oorspronkelijke en geschreven zijn, overeenkomstig het tegenwoordig spraakgebruik [1]. Hij gaat van de stelling uit, *„dat men zich bij het vervaardigen eener nieuwe Nederduitsche vertaling van het Nieuwe Testament, naar de vertaling van den Staten-bijbel als leiddraad rigten en den gewonen Griekschen tekst volgen moet."* Het geschrift bestaat uit drie hoofdstukken. In het eerste worden de regelen vastgesteld, welke ter bereiking van het ideaal van zulk eene vertaling moeten worden in acht genomen. Wat de hoogleeraar onder het ideaal eener vertaling verstond, drukte hij aldus uit [2]: „Eene vertaling die aan het Ideaal beantwoordt, is een getrouw afdruksel van den grondtekst, tot in de fijnste trekken aan het Oor-

---

[1]) Proeve enz. blz. 2.

[2]) T. a. p. blz. 4.

spronkelijke gelijk." Eene nieuwe vertaling moet aan een viertal eischen voldoen: 1°. aan die van getrouwheid, 2°. van juistheid, 3°. van duidelijkheid, 4°. van welluidendheid. De schrijver stelt twee algemeene regelen voorop: 1°. „Houd u geheel en alleen aan het Oorspronkelijke, waar de Statenbijbel daarvan afwijkt," 2°. „rigt u naar den Statenbijbel, waar hij met het Oorspronkelijke overeenkomt." Op deze twee algemeene regelen volgen zeven bijzondere, eveneens tweeledig, wegens den gedurigen terugslag op den Statenbijbel.

De inhoud dezer zeven regelen luidt in het kort als volgt: 1°. Houd u aan het oorspronkelijke als de Statenbijbel min of meer iets anders voorstelt; 2°. verklaart de Statenbijbel in plaats van te vertalen, houd u dan aan den grondtekst; 3°. houd u aan het oorspronkelijke daar, waar de Statenbijbel, zonder vasten regel, dezelfde Grieksche woorden verschillend weergeeft, of zonder noodzaak, verschillende Grieksche door éénzelfde Nederlandsch woord vertaalt, 4°. veronachtzaam de Grieksche woordschikking niet; 5°. behoud de eigenaardigheden van den grondtekst in vorm en kleur; 6°. wees even duidelijk als het oorspronkelijke; 7°. neem den hedendaagschen stijl in acht. Soms blijkt het onmogelijk, al die zeven regelen tegelijk toe te passen. In een tweede hoofdstuk wijst daarom de schrijver op de onbereikbaarheid van het geteekende ideaal en op, wat bij onderlingen strijd der regelen, moet geschieden.

Het derde hoofdstuk [1]) is gesplitst in drie afdeelingen. De eerste handelt over, hetgeen voor het vertalen gedaan moet worden. Van Hengel achtte eene bijeenkomst van alle vertalers, om regelen en bepalingen voor den gemeenschappelijken arbeid vast te stellen, dringend noodig. Vervolgens spreekt hij over de noodzakelijkheid, zich in sommige gevallen aan den gewonen Griekschen tekst niet te houden. Men moet hem, evenals de Statenvertalers gedaan hebben, verlaten, als hij zeker of hoogst waarschijnlijk corrupt is. De vertalers zullen, voor het werk wordt begonnen, moeten beslissen omtrent de juistheid of onjuistheid van de gebruikelijke verdeeling in hoofdstukken en verzen. In de tweede afdeeling [2]) wordt besproken, wat bij het vertalen te doen valt. Met het oog hierop, worden een twaalftal voorschriften gegeven. Het zijn de volgende: 1°. Indien men in de vertaling niet geheel en al weer kan geven, wat het Grieksch uitdrukt, dan plaatse men in de aanteekeningen, wat ter verduidelijking noodig is. 2°. Men vertale eenigszins vrij, indien anders het Nederlandsch minder verstaanbaar zou zijn dan het Grieksch. 3°. Men behoeft zich zelve niet gelijk te blijven, indien daardoor eene woordspeling verloren gaat. 4°. Is het niet zeker, maar slechts waarschijnlijk, dat eene andere vertaling beter is, dan houde

---

[1]) T. a. p. blz. 94.

[2]) T. a. p. blz. 112 v.v.

men zich aan de Statenvertaling. 5⁰. Men voege nooit een woord aan den tekst toe, indien het Nederlandsch het niet volstrekt eischt. 6⁰. Men late het bepalend lidwoord nooit weg, tenzij het Nederlandsche spraakgebruik het vordert. 7⁰. Indien er in het oorspronkelijke woorden voorkomen, die ons overtollig of hinderlijk schijnen, dan mogen wij ze daarom noch overslaan, noch anders vertalen, dan gewoonlijk geschiedt. 8⁰. Zou het niet wenschelijk zijn, een maatstaf te zoeken, om te bepalen, wanneer de aoristus door het imperfectum, wanneer door het perfectum zou moeten worden weergegeven? 9⁰. Men mag in het oorspronkelijke geen woordspeling zoeken, tegen de bedoeling van den schrijver en tevens moet men in de vertaling den schijn van eene woordspeling vermijden, als die in het Grieksch niet wordt gevonden. 10⁰. Moet men omschrijven, men doe het dan zoo kort mogelijk. 11⁰. Men omschrijve den tweeden naamval niet te dikwijls en vervalle ook niet in het tegenovergestelde uiterste. 12⁰. In taal en spelling volge men het hedendaagsche gebruik. Verder wordt er nog gesproken over het inlasschen van woorden, over het aanduiden van den klemtoon en over staande uitdrukkingen. In de derde afdeeling [1]) wordt ter sprake gebracht, wat na het vertalen nog gedaan moet worden. Indien men, in de vertaling van den gewonen Griekschen tekst afwijkt, behoort men daarvan

---

[1]) T. a. p. blz. 138.

rekenschap te geven. Slechts op zekere of vermoedelijke gebreken vestige men de aandacht van den lezer. Verder behandelt de schrijver nog de aanteekeningen, aan de overzetting toe te voegen, het aanhalen van gelijkluidende plaatsen, de opgave van den inhoud van ieder geschrift en ieder hoofdstuk. Eindelijk spreekt hij nog over eene algemeene inleiding en over het vervaardigen van registers op het Nieuwe Testament.

De voornaamste beoordeelingen, welke van deze Proeve in het licht werden gegeven, waren van Dr. Doedes [1]) en Dr. Holwerda [2]). Hun oordeel was over het algemeen gunstig, al werden sommige en daaronder gegronde aanmerkingen gemaakt. Vooral de titel gaf aanleiding tot bedenking. Volgens allen, was de uitdrukking, „naar den leiddraad der vertaling van den Statenbijbel," ongelukkig gekozen. Vissering [3]) zeide b.v., dat zoo men zich de vrijheid veroorlooft, zich overal van de leiding van den Statenbijbel te ontslaan, waar deze eene vertaling bevat, die het oorspronkelijke niet naar inhoud en vorm zoo getrouw mogelijk weergeeft, dan de aanbeveling, dat de Statenbijbel tot leiddraad gekozen worde voor deze vertaling tot eene illusie gemaakt wordt. Wat de zaak zelve betreft, om niet, zonder noodzaak, van

---

[1]) Jaarb. v. wetensch. theol. Deel XI blz. 724 v.v.

[2]) De betrekking van het verstand tot het uitleggen van den bijbel enz. Gorinchem 1853.

[3]) Jaarb. v. wetensch. theol. Deel XI blz. 447. aant.

den Statenbijbel af te wijken, was hij het volkomen met Van Hengel eens. Op dezelfde wijze liet de recensent zich uit in de Godgeleerde Bijdragen [1]). Dr. Doedes meende, dat men met die verklaring, het kiezen van den Statenbijbel als leiddraad, der gemeente zand in de oogen wilde strooien. „Men kome", zeide hij, „niet tot de gemeente: Hier geven wij eene nieuwe Nederduitsche vertaling, waarbij wij ons naar de vertaling van den Statenbijbel als leiddraad gerigt hebben, terwijl men overal vertaald heeft, zooals men meende te moeten vertalen.... terwijl het rigten naar de vertaling van den Statenbijbel eene fictie is geweest." Ook het „volgens den gewonen tekst", dat in den titel voorkomt, vond geenszins algemeene goedkeuring. Vooral Dr. Doedes en Dr. Holwerda trokken daartegen te velde. De eerstgenoemde zeide: „zoo is dan de receptus aangewezen als de tekst, dien men zal moeten volgen, een tekst van 1624 in 1852" [2]). Hij wenschte, dat de vertaler zelve den tekst zou vaststellen, en was van oordeel, dat men bij eene nieuwe vertaling van het N. T. overal den tekst moet volgen, dien men na grondig onderzoek, voor den echten meent te moeten houden. Door aan zijn geschrift eene bespreking van den titel te laten voorafgaan, zou Prof. Van Hengel menig misverstand voorkomen hebben. Allen toch waren het er

---

[1]) Blz. 303 v. v. Deel XXVII.

[2]) T. a. p. blz. 740.

over eens, dat de regelen als zoodanig onberispelijk waren, maar dat de vorm, waarin zij waren voorgesteld, af te keuren viel. Zij waren, meende men, noodeloos uitvoerig, terwijl de zeven, daaraan toegevoegde bepalingen, alle te zamen, slechts dit zeiden, dat men alle regelen zooveel mogelijk moest opvolgen en niet, dan in de uiterste noodzakelijkheid, den eenen regel aan den anderen opofferen [1]).

In hare zitting van 23 Juli der nu volgende Synode (1853) werd dan de zaak der Nieuwe Bijbelvertaling wederom aan de orde gesteld.

De Utrechtsche faculteit, [2]) die, op last van de Synode des vorigen jaars, nogmaals was uitgenoodigd, was blijven weigeren, aan den arbeid deel te nemen, maar had op verzoek der Synod. Commissie, eenige personen aangewezen, aan wie zij een deel der taak wenschte te zien opgedragen. Het waren de H.H. Dr. A. des Amorie van der Hoeven, hoogleeraar bij het Seminarie der remonstranten te Amsterdam; Dr. Th. K. M. Baumhauer, pred. te Geervliet; Dr. J. I. Doedes, pred. te Rotterdam; Dr. W. Moll, hoogleeraar der Godgeleerdheid aan het Athenaeum illustre te Amsterdam; Dr. J. J. van Oosterzee, pred. te Rotterdam; G. Vissering, pred. bij de doopsgezinden te Wormer en Jisp; J. B. Wernink, pred. te Vlaardingen. De

---

[1]) Godgel. Bijdr. Deel XXVII. blz. 303 v.v. Jaarb. v. wetensch. theol. Deel XI blz. 730.

[2]) Synod. Handel. 1853. Bijlage B. blz. 120—125.

Synod. Commissie stelde voor, uit dit zevental Ds. J. B. Wernink, Prof. Dr. Des Amorie van der Hoeven en Ds. G. Vissering tot medewerking uit te noodigen. Op voorstel van den hoogleeraar Van Hengel [1]) besloot de Synode de volgende orde van behandeling in acht te nemen: 1°. te overwegen, of men de handelingen der Synod. Commissie, ten opzichte der bijbelvertaling, zou goedkeuren; 2°. of alsnu het werk zou worden voortgezet; 3°. zoo ja, op welke wijze? De eerste en de tweede vraag werden eenstemmig bevestigend beantwoord, doch de derde hield de Synode langen tijd bezig. Verschillende voorstellen werden gedaan door de H.H. A. C. Hugenholtz, Scholten, Mounier, Hofstede de Groot en Van Hengel. Volgende eene motie van orde van den Secretaris, besliste de vergadering allereerst ten aanzien van de personen der medewerkers. Besloten werd, de voordracht der Synod. Commissie omtrent de te benoemen medewerkers onveranderd goed te keuren. Voorts, met twaalf tegen vier stemmen, aan dezen vooralsnog geen anderen toe te voegen. Verder zou de Synod. Commissie de medewerkers in den loop van het Synodale jaar bijeenroepen, indien zij althans de noodzakelijke onkosten bestrijden kon. Na eenparig besloten te hebben, de Utrechtsche faculteit nogmaals tot medewerking uit te noodigen, verklaarde de Synode uitdrukkelijk, dat alle in deze zaak ge-

[1]) Synod. Handel. 1853 blz. 97.

nomen maatregelen alleen betrekking hadden op de vertaling van het *Nieuwe Testament*; ter zake van de voorbereiding der vertaling van het Oude Testament werd de Synod. Commissie diligent verklaard [1]). Zoo was dan in 1853, vijf jaren nadat Prof. Van Hengel aan de Synod. Commissie van 1848 zijn bekend rapport uitbracht, definitief besloten, de hand aan het werk te slaan.

Het is hier de plaats een enkel woord te zeggen over den grooten tegenstand, dien het plan van eene nieuwe bijbelvertaling, zoo voor als na het definitieve besluit der Synode, vooral van rechtzinnige zijde ondervonden heeft. De machtigste stem, die zich tegen deze onderneming verhief, is die der Utrechtsche faculteit, die eerst in 1851 [2]) en daarna nog eens in 1853 [3]) het gansche plan ontried. Eene hoofdbedenking ontleent zij „*aan de onzekerheid en verscheidenheid van inzigten, die bij onze Godgeleerden* op het veld van Kritiek, Exegetiek en Dogmatiek heerschende zijn". Een ander bezwaar ligt voor haar in de tegenstrijdige wijze, waarop de inleidingswetenschap en de uitlegkunde in dezen tijd worden behandeld, terwijl het toch noodzakelijk is, inleidingen en aanteekeningen aan de bijbelvertaling toe te voegen. Daarenboven zal de dogmatiek niet altijd kunnen vermeden worden. Voorts moet — en daarmede komen wij tot het derde bezwaar — eene

---

[1]) Synod. Hand. blz. 107.

[2]) Zie blz. 23 v.v.

[3]) Advies der theol. faculteit van Utrecht 1853.

vertaling, die vanwege de Synode het licht ziet bij „kerkelijk gebruik” de Statenvertaling vervangen, anders zou de Synode de verwarring in de Hervormde Kerk slechts vermeerderen. Vervolgens worden in haar advies bedenkingen gemaakt tegen het veel te groot aantal vertalers en reviseurs, dat, zoo zij toetrad, negentien zou bedragen en nog grooter zou zijn, wanneer de faculteit gebruik maakte van de bevoegdheid, nog andere personen aan te wijzen, „ongelijkmatigheid en verscheidenheid in de vertaling” zouden daarvan het onvermijdelijke gevolg zijn. Dit advies was het sein tot vrijmoedige, dikwijls overmoedige afkeuring [1]. Dr. J. J. van Oosterzee en Dr. J. I. Doedes verklaarden zich beiden tegen het Synodale plan. Dr. Holwerda [2] oordeelde, dat de wetenschap nog te weinig was gevorderd, om nu reeds eene nieuwe vertaling te beproeven. Zelfs vreest hij, „dat zij in menig opzigt minder goed dan de tegenwoordige zijn zal.” Heftiger dan een der tot dusver genoemden, bestreed de bekende Is. da Costa [3] het plan der Nieuwe Bijbelvertaling in brochure's en tijdschrift-artikelen. Het karakter van zijne bestrijding blijkt, uit hetgeen Dr. L. W. E. Rauwenhoff [4], pred. te Mijdrecht, die in de „Gids” van 1855

---

[1] Vos t. a. p. blz. 71.

[2] T. a. p. blz. 2

[3] Bedenkingen tegen het Synod. plan enz. Amsterdam 1855. Brief aan Mr. Groen van Prinsterer. Haarlem 1854. Heraut, weekblad, Amsterdam. Nederlander van 6 Juli en 16 Aug. 1852.

[4] Gids 1855.

zijne brochure, „Bedenkingen enz.” beoordeelde, er van zeide. „Hoe rijk de polemiek ook is op kerkelijk gebied aan onwelvoegelijkheden, uitdrukkingen, als in deze brochure voorkomen, zijn in hare soort gelukkig zeldzaam. Doch letten wij op Mr. da Costa's bezwaren. Eene eerste bedenking was, dat de eisch eener nieuwe vertaling vooral in naam der wetenschap werd gesteld; eene tweede, dat de dogmatische richting der vertalers invloed zou hebben op de overzetting en het dus geen vertaling voor de gemeente zou kunnen zijn. Hij zou menschen, die zich door den uitroep van Thomas (Joh. 20 vs. 28) niet overtuigen laten, te erkennen, dat Jezus „werkelijk, wezenlijk en persoonlijk” God is, willen toevoegen: „Welaan! word Mohammedaan of Jood! zoo blijft gij tenminste eerlijk”; en ten derde, zouden de aangewezen vertalers geschikt zijn den bijbel te vertalen? Hij voorspelde, dat velen de Kerk zouden verlaten, als het de vraag gold, te kiezen tusschen „Bijbelvertaling en Bijbelontwrichting, tusschen vrije Schriftverklaring en officiëele Schriftverdraaiing”. Rauwenhoff betreurde het zeer, „dat één, die reeds zoolang den Heer heeft gediend, van Hem zoo weinig verdraagzaamheid, liefde en waren ernst heeft geleerd.” De schrijver had deze brochure uitvoerig gerecenseerd, omdat „zijne (da Costa's) methode, zijne argumenten, zijne smaadredenen, zijne protesten” ook die zijner partij waren. Dit zelfde gestrenge oordeel mag geveld worden over een pamflet, getiteld: „Eenige bezwaren tegen de nieuwe

Bijbelvertaling en hare invoering in de Nederlandsche Hervormde Kerk", vooral bestreden door H. M. C. van Oosterzee [1]), pred. te Oirschot. De leden der Synode werden genoemd „twiststokers en beroerders der christelijke kerk". De vrijzinnige partij staat in bondgenootschap met den duivel, heette het elders. De nieuwe Bijbelvertaling noemde hij eene vernieuwde poging van het ongeloof, om de waarheid te verdelgen; zij moest dienen om de Groninger leer in te voeren. „Geheele omzettingen," meende de schrijver zouden er in plaats vinden Die bijbelplaatsen, die in strijd zijn met het gevoelen der vertalers, zouden „verdraaid, omgezet, verminkt of ontzenuwd worden." Teksten, lijnrecht in strijd met de opvatting der overzetters, zou men onecht verklaren en zouden dus in de nieuwe vertaling niet meer aangetroffen worden. Men zou de nieuwe vertaling aan de gemeente opdringen; de leeraars zouden, wanneer zij haar niet gebruikten, onder censuur worden gesteld. De Synode wilde de Statenvertaling verdringen, die hij een „pronkstuk van Gods genade" noemde. De uitdrukkelijke verklaring der Synode, dat zij de invoering facultatief zou laten, vertrouwde de schrijver van dit pamflet blijkbaar niet. In dienzelfden geest lieten ettelijke, bij de Synode ingekomen adressen zich uit. Zoo werd in 1853 bij genoemd kerkbestuur een adres ingediend door L. M. Brakel [2]), dat, vanwege „den onwaar-

[1]) De Syn. en de Bijbelvert. enz. 's Bosch 1854.

[2]) Algem. protest van Christenen in Nederland enz. Amsterdam 1853.

digen inhoud geseponeerd" moest worden. Welke eigenaardige bezwaren deze adressant tegen eene nieuwe bijbelvertaling had, blijkt het duidelijkst uit het slot zijner brochure, dat aldus luidde: „Christenen in Nederland .... protesteren alzoo openlijk en plegtiglijk, tegen eene nieuwe woordelijke vertaling van den ouden Bijbel, ... daar zulk eene overzetting alleenlijk kan dienen, om de onaannemelijke denkbeelden van de eerste jeugd der menschheid te wettigen, het vooroordeel als opregt Christelijk voor te stellen en daar door het ware Christendom te ondermijnen en tot een Joden- en Heidendom te doen teruggaan." Vooral het volgende jaar was vruchtbaar in adressen van predikanten, kerkeraden en gemeenteleden uit alle provinciën, behalve Friesland en Noord-Brabant en die, slechts vier uitgezonderd, allen tegen eene nieuwe bijbelvertaling protesteerden [1]). De taal van de meeste dier adressen was ongemeen heftig. Zoo sprak een adres van den predikant en 410 leden der gemeente Oldenbroek van „pogingen door den sluwen en listigen vijand der kerk uitgedacht om de onfeilbare goddelijke Schriften te verwringen en in overeenstemming te brengen met het heerschende ongeloof onzer dagen en kenschetste het streven der Synode als onwettig, gevaarlijk en verderfelijk. In een ander adres, van den kerkeraad te Losdorp, [2]) werd gezegd,

---

[1]) Synod. Handel. 1854 blz. 111—119.

[2]) Adres van den kerkeraad te Losdorp 4 Juni 1854. Synod. Archief geregistr. onder no. 6327.

dat de gemeente weinig vertrouwen stelde in de Synode en dat de Nieuwe Bijbelvertaling was „een onnoodig, een ontijdig, een schadelijk werk." Weer andere adressanten wezen er op, dat er zich in de gemeente nooit eenige behoefte had doen gevoelen aan eene nieuwe vertaling en voerden tegen de personen van de vertalers, als bezwaar aan; dat niemand hunner op de handhaving der leer prijs stelde.

Van al die in de adressen genoemde bezwaren waren de meeste reeds vroeger door de Utrechtsche faculteit geopperd.

De commissie, door de Synode benoemd om rapport hier over uit te brengen, verontwaardigd over den aanmatigenden toon van vele adressanten, was van oordeel, dat aan deze adressen niet veel gewicht moest worden gehecht, o.a. omdat „op zeer vele adressen het handschrift genoegzaam aanduidt, tot welke klasse der maatschappij de onderteekenaars behooren." [1]) Inderdaad, een enkele blik in die adressen geslagen, is voldoende om ons te overtuigen, dat het niet het meest ontwikkelde deel der gemeente was, waarvan de beweging tegen de nieuwe vertaling uitging. Toch ging de rapporteerende commissie op de geopperde bezwaren in. Op de bedenking van „onbevoegdheid der Synode" antwoordde zij, dat dit alleen waar zou zijn, indien de Synode die vertaling met gezag wilde invoeren, wat reeds door Dr. Spijker tegen de Synod. Commissie van 1848,

---

[1]) Synod. Handel. 1854 blz 111. Vos t. a. p. blz. 74.

toen deze dezelfde bedenking uitsprak, was aangevoerd. Noemden vele adressanten de onderneming *ontijdig*, omdat zij verdeeldheid en scheuring zou verwekken, de rapporteerende commissie antwoordde met te vragen, of die bezwaren niet altijd zouden bestaan. In haren geest schreef Dr. Harting [1]) in de „Gids”, dat steeds de tijd voor eene nieuwe vertaling gekomen zou zijn, als de behoefte zich even levendig deed gevoelen, als nu het geval was. Omdat sommigen met het oude tevreden waren, mocht men deze behoefte evenwel niet onvervuld laten.

De groote tegenstand en de daardoor te vreezen impopulariteit van het werk hadden de Synode moeten doen besluiten dien arbeid niet ter hand te nemen. Eene nieuwe vertaling toch, zou zij niet kleurloos wezen, moest noodwendig velen ergeren; teksten, waarop men zich beriep ter verdediging van geliefkoosde leerstukken, liepen gevaar voor dit doel onbruikbaar te worden en het stond dus te vreezen, dat de Synode, om ergernis te voorkomen, half werk zou leveren. Bovendien, eene vertaling, op gezag van het hoogste kerkbestuur uitgegeven, moest eigenlijk ook algemeen worden ingevoerd. De rechtzinnige partij in de Kerk keurde eenstemmig de keuze der vertalers, die uitsluitend tot de meer vrijzinnige richting behoorden, af. Men vreesde, dat de dogmatische opvattingen der bewerkers haren invloed

---

[1]) Gids November 1854 blz. 399—401 aant.

zouden doen gelden. De billijkheid eischt te erkennen, dat de herhaalde weigering der Utrechtsche faculteit, om mede te werken, niettegenstaande de Synode haar tot *viermaal* toe dringend uitnoodigde, evenals de heftige bestrijding der rechtzinnigen, van den beginne af, de zaak voor de Synode uitermate moeilijk maakten. Toch is de grief gegrond, dat, al overdreven de tegenstanders, als zij spraken van bijbelverdraaiing, door de voorstanders over het algemeen niet voldoende is erkend, dat hunne dogmatische voorstellingen niet konden nalaten, haren invloed te doen gelden op de vertaling. Dr. Harting [1]) erkende dit bezwaar, als hij zeide, dat de vertalers niet „voraussetzunglos" aan den arbeid gegaan zijn en eveneens ook Prof. Van Hengel, [2]) toen hij verklaarde, dat ieder deskundige vooruit kon berekenen, dat bij eene nieuwe vertaling van het N. T. ettelijke plaatsen, als bewijzen voor het een of ander leerstuk onbruikbaar moesten worden. Daarbij kwam nog, dat men de Synode, zooals in verschillende adressen uitdrukkelijk werd verklaard, niet vertrouwde. De Synode was niet populair, juist in de laatste jaren, had zij meermalen ten opzichte van leerpunten verklaard, dat de beslissing daarvan niet tot hare competentie behoorde en nu ondernam zij eenen arbeid, die in vele leerquaestiën zou ingrijpen.

---

[1]) Gids t. a. p. blz. 399.

[2]) Synod. Handel. 1849, blz. 122.

Ook nog na het definitieve besluit der Synode, ging men van particuliere zijde voort, op het wenschelijke eener nieuwe overzetting te wijzen, of zelf te trachten eene verbeterde vertaling te leveren. Van de hand van Prof. W. A. van Hengel [1]) verscheen een opstel getiteld: „Het wenschelijke eener nieuwe Nederduitsche vertaling van den bijbel in het algemeen en van het Nieuwe Testament in het bijzonder, volgens de nu gelegde grondslagen." In dat zelfde jaar gaf G. Vissering [2]) zijne overzetting van *Al de boeken des Nieuwen Verbonds*, waarvan de eerste aanzienlijke oplage, in 1854 verschenen, in 1859 door een tweeden, veranderden en verbeterden druk werd gevolgd. Lag aan de eerste uitgave de tekst van Tischendorf, 2^e^ editie, ten grondslag, voor de tweede heeft de schrijver den tekst na „nauwgezet onderzoek" zelf vastgesteld en vermeld, in de aanteekeningen, alleen die afwijkingen van den Receptus, die op de vertaling van invloed waren. Meer nog dan de eerste, sloot deze tweede uitgave zich bij de Statenoverzetting aan. Bevoegde beoordeelaars hebben zich over de getrouwheid, duidelijkheid, taal en stijl, eischen, die de bewerker zich zelven had gesteld, over het algemeen zeer gunstig uitgelaten. Prof. Dr. Van Manen noemt Vissering's overzetting eene voortreffelijke vertaling, een wel eigenaardigen, maar

---

[1]) Maandschr. 1854 blz. 665—701 en 1855 blz. 15—56.

[2]) Al de boeken des Nieuwen Verbonds enz. Amsterdam 1859.

toch volledigen exegetisch-kritischen kommentaar op het N. T., die voor de wetenschap blijvende waarde heeft [1]. Dr. Berlage hoopt op een spoedigen 3⁰ druk, die dan weder den 2⁰ zal overtreffen, zooals deze het den eersten deed. [2]) Aan de vertaling zijn toegevoegd korte inhoudsopgaven, opgaven van gelijkluidende plaatsen en aanteekeningen. Wat de laatste betreft, zij getuigden van de gave des schrijvers, om in korten puntigen stijl, duidelijke verklaringen te kunnen geven, hoewel die verklaringen ons hier en daar wel eenigszins gezocht voorkomen. Over de uitgebreidheid der aanteekeningen van eene vertaling zullen de meeningen wel steeds uiteenloopen, doch Vissering's aanteekeningen, betreffende geographie en topographie hadden wat korter kunnen zijn, de andere daarentegen uitgebreider. Zij zouden nog aan waarde gewonnen hebben, indien, nog meer dan geschied is, op de schoonheid en de strekking der verhalen was gewezen. Eigenlijke inleidingen geeft de bewerker niet; enkele opmerkingen over den schrijver van het geschrift, vinden in de aanteekeningen eene plaats. Ten slotte moet er nog melding gemaakt worden van twee Katholieke vertalingen van het N. T., die kort na elkander verschenen in de jaren 1859 en 1860 beide vertaald naar den tekst der Vulgaat. In den „Tijdspiegel" van 1860 bespreekt Vissering

[1]) Het N. T. sedert 1859 blz. 32.

[2]) Godgel. Bijdr. 1861 blz. 641 v.v.

deze beide overzettingen. Hij noemde het verschijnen van twee vertalingen van het N. T., door Roomsch-Katholieken bewerkt, „een levensteeken op een doodenveld.” [1]) Immers de eenige Nederlandsche bijbelvertaling van Roomsch-Katholieke zijde was die van Moerentorf. Vissering oordeelde zeer gunstig over het werk van J. Th. Beelen, maar zeer ongunstig over dat van Mr. S. P. Lipman.

Van alle zijden dus werd de behoefte aan eene nieuwe overzetting levendig gevoeld; zeer velen toch waren van oordeel, dat de Statenvertaling, hoe voortreffelijk ook voor haren tijd, niet meer aan billijke eischen voldeed.

---

[1]) Overdruk blz. 1.

Het werk zelf.

Ter orienteering van den lezer, laat ik aan het hoofdstuk, waarin ik wensch te spreken over I. *De verdeeling van den arbeid en de daarin aangebrachte wijzigingen* en II. *De vastgestelde regelen en de daarin aangebrachte wijzigingen*, eenige algemeene opmerkingen voorafgaan. Ik begin dan met te noemen de samenkomsten, door de vertalers of vier van hen met het Moderamen van gecommitteerden gehouden. De eerste werd door alle medewerkers bijgewoond; zij had evenals alle andere te 's Gravenhage plaats.

Men kwam in April 1854 voor de eerste maal te zamen en koos tot voorzitter Prof. Dr. Van Hengel, tot ondervoorzitter Dr. Spijker met het lot tegen Dr. Pareau en tot secretaris Dr. J. J. Prins. Deze drie heeren vormden het Moderamen van gecommitteerden. De tweede samenkomst, belegd om de vertaling van eenige gedeelten, die bij wijze van proef, door de vier vertalers bewerkt waren, te vergelijken, werd gehouden in April 1855. Dr. Harting, Dr. Scholten, Dr. Hofstede de Groot en Dr. Spijker, de laatste tevens secretaris, kwamen onder voorzitterschap van Prof. Van Hengel te zamen. Ten einde meer eenparigheid in den arbeid te brengen, had eene derde samenkomst van de

vier vertalers en het Moderamen plaats in 1861. Wat in deze drie vergaderingen werd vastgesteld, werd ter kennis gebracht van alle medewerkers in drie geschriften, getiteld: *Grondslagen en Regelen voor de vertaling van het Nieuwe Testament, ontworpen in de zamenkomst der benoemde medewerkers in April 1854;* in *Opmerkingen betreffende de Grondslagen en Regelen voor de vertaling van het Nieuwe Testament, naar aanleiding van de behandelde proeve van vertaling in de zamenkomst der vertalers, in April 1855;* en in *Vervolg van opmerkingen betreffende de Grondslagen en Regelen voor de vertaling van het Nieuwe Testament, opgemaakt uit de aanteekening van het verhandelde in de zamenkomsten der Vertalers met het Moderamen van Gecommitteerden, in April 1861.* Deze Grondslagen enz. en de daarop gegeven Vervolgen zijn alle ingericht als volgt: Zij zijn gesplitst in twee hoofdafdeelingen. I. Beschrijving van den arbeid en regelen, daarbij in acht te nemen. II. Verdeeling van den arbeid en wijze van uitvoering.

I is op hare beurt gesplitst in A, regelen over den te volgen tekst, over echte en onechte lezingen, over de hoofdstukken- en versindeeling, over de interpunctie en de parenthesen; in B, regelen, betreffende de Statenvertaling, inlasschingen, klemtoonteekens, aanhalingen en het vermijden van onwelvoegelijke en onkiesche uitdrukkingen, in C, regelen voor de aanteekeningen en gelijkluidende plaatsen, voor éóne algemeene en bijzondere inleidingen, voor de inhoudsopgave

van elk geschrift en elk hoofdstuk en voor het gebruik van taal en spelling.

II handelt over de verdeeling van de geschriften des Nieuwen Testaments in vier gedeelten, waarvan ieder deel aan eene commissie van drie geleerden, sectie genaamd, ter bewerking werd opgedragen; over taalrevisie en over de revisie der vertaling. Herhaaldelijk zal in het vervolg verwezen worden naar de stukken van Dr. Spijker, een der medewerkers aan de vertaling. Na den dood van Dr. Spijker werden deze stukken ter hand gesteld aan wijlen Prof. Dr. Acquoy, die ze mij indertijd welwillend ten gebruike had afgestaan. Zij bevatten 1^{0}. verslagen der samenkomsten gehouden in 1854, 1855 en 1861; 2^{0}. notulen van verschillende vergaderingen door het Moderamen gehouden; 3^{0}. notulen van de vergadering der 3e. sectie, gehouden van 25—31 Augustus 1859, van de hand van G. Vissering; 4^{0}. lijsten van vragen, ingediend door de eerste, tweede en derde sectie met het oog op de te houden samenkomst in 1861; 5^{0}. agenda voor die samenkomst; 6^{0}. copie van de handelingen van eene vergadering van het Moderamen, de revisoren en Dr. Scholten, gehouden op 22 December 1866 met het doel, eene verdeeling van de remuneratiesom vast te stellen.

De verdeeling van den arbeid en de daarin aangebrachte wijzigingen.

Ingevolge de lastgeving, haar door de Synode van 1853 verstrekt, gaf de Synod. Commissie den, door de Synode verkozen, vertalers kennis van de taak, die hun zou worden opgedragen en noodigde hen tegen April 1854 tot eene samenkomst te 's Gravenhage uit. [1]) Allen verklaarden, deze bijeenkomst te zullen bijwonen, behalve Ds. J. ab. Utrecht Dresselhuis, J. R. Wernink en Dr. H. N. van Teutem, die om verschillende redenen aan den arbeid geen deel konden nemen. *Onvoorwaardelijk* waren daartoe bereid, op de grondslagen door de Synode gelegd, behalve Dr. H. J. Spijker, lid der Synod. Commissie, de H.H. G. Vissering, Dr. P. Hofstede de Groot, Dr. L. G. Pareau, Dr. W. Muurling, Dr. Abm. des Amorie van der Hoeven, Dr. D. Harting en Dr. C. H. van Herwerden. *Voorwaardelijk* Dr. H. A. van Hengel, Dr. N. C. Kist, Dr. J. H. Scholten, Dr. A. Niermeijer, Dr. J. J. Prins en Dr. A. H. Blom. De laatste twee maakten hunne medewerking afhankelijk van den uitslag

---

[1]) Synod. Handel. Bijlage B blz. 66—82. Stukken Spijker. In de kosten dezer samenkomst werd voorzien door renteloze voorschotten ten bedrage van f 3000, welwillend aan de Synod. Commissie verstrekt.

der besprekingen. De eerste vier, allen leden der Leidsche faculteit van godgeleerdheid, wilden slechts medewerken, als hun de vertaling van het evangelie, de brieven en de openbaring van Johannes werd opgedragen en de inrichting van het werk op sommige punten, welke, komt later ter sprake, werd gewijzigd. De samenkomst duurde van 20 tot 27 April 1854, in welk tijdsverloop acht zittingen werden gehouden. In de vijfde kwam de verdeeling van den arbeid aan de orde. De Leidsche faculteit gaf als hare meening te kennen, dat het aantal vertalers te groot was, zooals ook door die van Utrecht, door de Synod. Commissie en Prof. Van Hengel erkend werd. Zij stelde daarom voor het geheele werk in acht deelen te verdeelen, zoodat er acht vertalers en acht reviseurs zouden zijn. Zoodoende zouden vele en groote bezwaren, waardoor de eindrevisie gedrukt werd, weggenomen worden. Naar aanleiding van dit advies stelde het Moderamen voor, den arbeid in vier deelen te splitsen en elk deel aan drie leden op te dragen, van wie een als vertaler en twee als adviseurs of coadjutoren zouden optreden. Toen dit voorstel was aangenomen, werden de vier deelen vastgesteld als volgt: *a.* de eerste drie Evangeliën en de Handelingen der Apostelen; *b.* de Johanneïsche geschriften; *c.* de Paulinische brieven, uitgezonderd die aan Timotheüs en Titus; *d.* de brieven aan Timotheüs, Titus, Hebreërs, die van Jacobus, Petrus en Judas. Hiervoor werden respectievelijk als bewerkers aangewezen: voor

a. de H.H. Blom, Harting en Prins; voor *b.* Scholten, Niermeijer en Kist; voor *c.* Spijker, Pareau en Vissering; voor *d.* Hofstede de Groot, Muurling en Van Herwerden. Prof. Van Hengel werd tot algemeen adviseur benoemd, terwijl Prof. Des Amorie van der Hoeven aan den taalrevisor Dr. De Jager werd toegevoegd. Ware het plan van 1854 gevolgd, dan zouden de vertalers geweest zijn de H.H. Harting, Hofstede de Groot, Scholten en Spijker, maar dat is niet geschied. Niet vier personen toch, maar niet minder dan *elf* traden als bewerkers op. De eerste sectie en eveneens de andere drie, gelijk zoo dadelijk zal blijken, weken van het oorspronkelijke plan, dat één als vertaler en twee als adviseurs zouden optreden, af, zonder dat door de gezamenlijke vertalers een besluit in dien geest was genomen. Hoe de eerste sectie, bestaande uit de H.H. Harting, Blom en Prins, laatstgenoemde sedert 10 September 1855 hoogleeraar te Leiden, belast met de vertaling der eerste drie evangeliën en de Handelingen der Apostelen, hare taak onderling heeft verdeeld en afgewerkt, zien wij uit een brief van Prof. J. J. Prins aan Ds. A. Winkler Prins, gedeeltelijk afgedrukt in het levensbericht van Dr. Harting. [1]) „Naar onderlinge afspraak — zoo zegt Prof. Prins — is door hem (Harting) de vertaling der Evangeliën met inhoudsopgave, gelijkluidende plaatsen en aanteekeningen geleverd.

---

[1]) Levensberichten der afgestorven medeleden v. d. maatsch. der Ned. letterk. A. Winkler Prins. Bijlage Handel. 1892 blz. 164.

Blom nam de „Handelingen" voor zijne rekening en *ik* belastte mij met het leveren der „Inleiding" op die boeken. Al die arbeid werd aan onze beoordeeling onderworpen, en wij kwamen acht malen, naar ik meen, telkens eenige dagen achtereen, te Dordrecht, Enkhuizen of te dezer stede (Leiden) samen, om onze bedenkingen onderling te bespreken en de redactie vast te stellen." De *tweede* sectie, oorspronkelijk bestaande uit de H.H. Kist, Niermeijer en Scholten had op zich genomen de bewerking der Johanneïsche geschriften. De twee eerstgenoemden stierven echter, voordat zij eenig deel der vertaling hadden afgewerkt. In hunne plaats trad op Dr. Van Bell, pred. te Amsterdam, zoodat deze sectie slechts twee leden telde. Welk aandeel Prof. Scholten aan de vertaling der genoemde boeken had, vernemen wij uit het levensbericht van dezen geleerde [1]), geschreven door Prof. Kuenen, die er van zegt: „De bewerking van het Evangelie en de Brieven van Johannes werd hem toevertrouwd. Zijn arbeid onderging echter in het belang der eenheid meer dan eene revisie, zoodat de vertaling van de daareven genoemde boeken en de daarbij gevoegde inleidingen en aanteekeningen niet in hun geheel aan Scholten kunnen worden toegeschreven." Dr. F. W. B. van Bell bewerkte de Openbaring van Johannes. De *derde* sectie, bestaande uit de H.H. Pareau, Spijker en Vissering, was

---

[1]) Levensberichten enz. t. a. p. Dr. A. Kuenen 1886 blz. 33.

belast met de overzetting van de Paulinische brieven, uitgezonderd 1 en 2 Timotheüs en Titus. Dr. Spijker [1]) bewerkte de brieven aan de Romeinen, de Korinthiërs en de Galatiërs; Dr. Pareau dien aan de Filippiërs. Daar een der leden dezer sectie (Pareau) verhinderd werd, het werk voort te zetten, „heeft hij [2]) (n. m. l. Vissering) de vertaling en toelichting der brieven aan de Efeziërs, de Kolossers en de Thessalonikers op zich genomen, alsmede den brief aan Philémon." De *vierde* sectie, bestaande uit de H.H. Hofstede de Groot, Van Herwerden en Muurling was belast met de bewerking der overige geschriften, te weten: 1 en 2 Timotheüs, Titus, Hebreërs, Jacobus, 1 en 2 Petrus en Judas. Prof. Hofstede de Groot vertaalde den brief aan de Hebreërs, Prof. Muurling die aan Timotheüs en Titus en dien van Jacobus en Dr. Van Herwerden 1 en 2 Petrus en Judas. Welk aandeel ieder der vertalers aan het werk heeft gehad, blijkt ook uit de verdeeling van de remuneratie, vastgesteld in eene vergadering van het Moderamen met de revisoren en Dr. Scholten„ als gemachtigde der afwezige gecommitteerden, op 22 December 1866 te Leiden gehouden. [3]) Men besloot eenparig, dat de nader door de Synod. Commissie

---

[1]) Levensber. enz. t. a. p. Dr. J. G. R. Acquoy 1871 blz. 301 v.v.

[2]) Levensber. enz. t. a. p. Dr. D. Harting 1870 blz. 472.
Handel. v. d. bijeenkomst van het Moder. (N. T.), gehouden 31 Aug. 1866. Portefeuille Bijbelcommissie No. 84.

[3]) Stukken Dr. Spijker.

te bepalen som, gesteld zou worden = honderd en dat de medewerkers dan respectievelijk zouden ontvangen: Dr. W. A. van Hengel $7\frac{1}{2}$, Dr. J. H. Spijker $9\frac{1}{4}$, Dr. J. J. Prins $20\frac{1}{2}$, Dr. D Harting $10\frac{3}{4}$, Dr. A. H. Blom $10\frac{1}{2}$, Dr. J. H. Scholten 4, Dr. F. W. B. van Bell $3\frac{1}{4}$, Dr. G. Vissering $10\frac{1}{2}$, wijlen Dr. L. G. Pareau 1, Dr. W. Muurling $7\frac{1}{2}$, Dr. C. H. van Herwerden 3, Dr. P. Hofstede de Groot $3\frac{1}{4}$, Dr. A. de Jager 3. Daarenboven ontvingen nog Dr. G. J. van Doesburgh lid van de commissie der revisie 4, en W. H van de Sande Bakhuizen en J. P. Briet, secundi-leden van genoemde commissie, respectievelijk $1\frac{1}{2}$ en $\frac{1}{2}$.

Het bezwaar, te voren van meer dan eene zijde geopperd, dat het aantal deelhebbers aan den arbeid te groot was, om een gelijkmatig geheel te verkrijgen, bleek maar al te gegrond en om hieraan nu tegemoet te komen, kwamen in 1855 het Moderamen en de vier vertalers te zamen ter vergelijking van eenige proeven van vertaling. De noodzakelijkheid bleek, dat deze samenkomst door eene tweede gevolgd werd, wat dan ook in 1861 plaats vond. In de tiende zitting dier samenkomst werd op voorstel van Prof. Scholten een Commissie van Eindredactie ingesteld, aangezien de eenparigheid van het werk veel zou te wenschen overlaten, zoolang elke sectie op zichzelve bleef werken. Onmiddellijk ging men over tot de benoeming van de leden dezer commissie, behoudens goedkeuring der sectiën. Aangewezen werden de H.H. Prins en Vissering en als secundus-lid de Heer Spijker,

die, met den respectieven vertaler, eene commissie van drie personen zouden vormen. De Synod. Commissie en de Synode keurden de benoeming van de Commissie van Eindredactie goed. Deze besloot nu aan te dringen op bespoediging van het werk der sectiën en noodigde haar dienovereenkomstig uit, de vertaling, voor zooverre zij gereed was, in te leveren voor 31 December a s. (1861) en het ontbrekende uiterlijk den 30sten Juni van het volgende jaar. In Juni 1862 had te Leiden eene samenkomst der Commissie van Eindredactie plaats met het doel, hare werkzaamheden te regelen. Aan haar verzoek met betrekking tot de inlevering der vertaling voldeden de eerste, tweede en vierde sectie. In de derde [1]) echter, vorderde het werk niet snel; ter bespoediging er van, hadden de leden onderling hunne taak anders verdeeld [2]), zoodat nu Spijker zou leveren de brieven aan de Corinthiërs, Pareau die aan de Efeziërs en Kolossers en Vissering die aan de Thesselonikers. Allen verbonden zich, buiten onvoorziene omstandigheden, hun arbeid vóór 1 Mei 1864 in te zenden. De Commissie van Eindredactie was ondertusschen reeds druk aan den arbeid. Volgens een brief van het Moderamen d. d. 4 Mei 1863 aan de Synod. Commissie hoopte Vissering de vier evangeliën eerlang nagezien en zijne aanteekeningen daarop gereed te

---

[1]) Synod. Handel. 1863. Bijlage B blz. 1—3.

[2]) Synod. Handel. 1863. Bijlage B blz. 2.

hebben. Prof. Prins had de brieven aan de Filippiërs, Hebreërs en dien van Jacobus gerevideerd en hoopte vóór 1 Juli 1863 de brieven van Petrus en die van Judas nog te behandelen. Welke methode deze commissie volgde, om de haar opgedragen taak tot een goed einde te brengen, vinden wij in de Synod. Handelingen van 1864 [1]) vermeld. Na bekomen toestemming werd in Juni 1863 eene vergadering gehouden, om elkanders opmerkingen te bespreken en ze daarna aan het advies der respectieve vertalers te onderwerpen, om op deze wijze tot eene eindbeslissing te komen. Was het advies van den vertaler ingekomen, dan werd het behandelde door de commissie nogmaals nagegaan en volgde de definitieve vaststelling. Na bij haren arbeid veel medewerking van de vertalers te hebben ondervonden [2]), kwam de commissie voor het laatst bijeen in Juni 1866.

De instelling van eene Commissie van Eindredactie maakte nu, naar de meening van deze commissie zelve, van het Moderamen en van Dr. Spijker en Prof. Pareau, in 1854 door de Synode tot revisoren benoemd, de vroeger voorgenomen revisie, althans volgens de daaromtrent gemaakte bepalingen, geheel overbodig. Echter wenschte het Moderamen zich nog nader te beraden, of het wellicht aan de

[1]) Bijlage B blz. 1. v.v.

[2]) Synod. Handel. 1864. Bijlage B blz. 3.

Synod. Commissie zou adviseeren, dat er eene revisie op kleinere schaal en volgens nieuw te ontwerpen regelen, zou moeten plaats vinden, waardoor op den voltooiden arbeid het imprimatur zou geplaatst kunnen worden. De Synod. Commissie gaat met het voorstel van het Moderamen mede en adviseert der Synode haar te machtigen, om naar eigen oordeel, gehoord het advies van het Moderamen, te beslissen omtrent eene laatste eindrevisie. Toen het ter Synode van 1864 bleek [1]), dat er bij vele harer leden bezwaar bestond, de beslissing omtrent het al dan niet noodzakelijke eener eindrevisie aan de Synod. Commissie over te laten, stelde Prof. Scholten voor, deze revisie eenvoudig overbodig te verklaren. Dit voorstel werd echter verworpen. In zijne vergadering van 2 Mei 1865 [2]) stelde nu het Moderamen de vraag aan de orde, „of er nog eenige revisie noodig zal zijn voordat de vertaling in het licht verschijnt?" Eenparig werd besloten aan de Synod. Commissie in bevestigenden zin te adviseeren. Als redenen werden opgegeven: het hooge gewicht eener nieuwe bijbelvertaling, de zware verantwoordelijkheid van de Commissie van Eindredactie, zoowel tegenover de gecommitteerden, als tegenover de gemeente, indien de revisie achterwege bleef en eindelijk ook nog de mogelijkheid van verschil van gevoelen, zoowel tusschen de

---

[1]) Synod. Handel. 1864 blz. 86.

[2]) Synod. Handel. 1865. Bijlage B blz. 3.

oorspronkelijke vertalers en de Commissie van Eindredactie, als onder de leden der Commissie onderling. De eindrevisie zou moeten dienen, om in overeenstemming met de Grondslagen en Regelen (1854), de Opmerkingen, daaraan toegevoegd in 1855 en het Vervolg van Opmerkingen in 1861, uitspraak te doen over de punten van verschil, die mochten zijn overgebleven of door de vertalers, na inzage van het werk der Commissie van Eindredactie, mochten worden ter tafel gebracht. Verder zouden de eindrevisoren alle voorkomende fouten en onwillekeurige vergissingen moeten herstellen, de taalrevisie surveilleeren en eindelijk eene inleiding schrijven op het gansche werk, waarin beknopt rekenschap werd gegeven van de bij dezen arbeid gevolgde beginselen. Het Moderamen [1]) stelde voor, het aantal leden dier Commissie op drie te bepalen en haar aldus samen te stellen: een lid der Commissie van Eindredactie, een van de bewerkers der vertaling en een van elders gekozen geleerde. In overeenstemming hiermede droeg het voor: Prof. J. J. Prins, Prof. W. Muurling en H. G. J. van Doesburgh, em. pred. te Rotterdam. Ten slotte geeft het in overweging aan de beide laatstgenoemde leden, secundi toe te voegen, om het voordeel van een grooter personeel niet te missen en het gevaar te voorkomen, van stremming der werkzaamheden bij onstentenis van een der leden. Als zoodanig werden

---

[1]) Synod. Handel. 1866. Bijlage B blz. 1 v.v.

voorgedragen de H.H. Dr. Blom, Dr. Spijker, Ds. J. F. Briet en Ds. W. H. van de Sande Bakhuizen, die schriftelijk hunne aanmerkingen zouden moeten inzenden, na kennis genomen te hebben van den provisioneelen druk. Deze voordrachten werden door de Synod. Commissie in even zoovele benoemingen veranderd. [1]) Op voorstel van het Moderamen, riep de Synod. Commissie de drie revisoren en den taalrevisor op tot eene bijeenkomst te Leiden op 20 Aug. 1866. De verwachting echter, door het Moderamen uitgesproken, dat het werk „binnen ongeveer twee volle weken door hen naar behooren zal kunnen volbracht worden," is deerlijk beschaamd [2]). Immers het heeft bijna een jaar geduurd, voordat genoemde commissie hare taak had afgewerkt [3]), niet minder dan zes en zestig dagen is zij vergaderd geweest onder voorzitterschap van Prof. Prins, terwijl Dr. A. de Jager als secretaris optrad [4]). Vooral de inleidingen op sommige bijbelboeken schijnen aan H.H. revisoren nog al moeite veroorzaakt te hebben. In de notulen vinden wij althans vermeld, dat op voorstel van Prof. Muurling het eerste gedeelte van de inleiding op het evangelie naar Mattheüs aanmerkelijk veranderd werd en dat de inleiding op het

[1]) Synod. Handel. 1865. Bijlage B blz. 3—5.

[2]) Synod. Handel. 1866. Bijlage B blz. 5.

[3]) Synod. Handel. 1867 blz. 112.

[4]) Handel. v. d. bijeenkomsten van revisoren. Portef. Bijbelcom. No. 86.

evangelie naar Marcus werd vastgesteld naar eene geheel nieuwe redactie, ontworpen door genoemden hoogleeraar. De inleiding op den eersten brief aan Timotheüs werd vastgesteld naar een ontwerp van Prof. Prins. Voorts nam Prof. Muurling op zich de vervaardiging van eene algemeene inleiding tot het Nieuwe Testament, terwijl Prof. Prins zich belastte met het ontwerpen van eene voorrede, waarin rekenschap zou gegeven worden van de wijze, waarop dit werk aangevangen, voortgezet en ten einde gebracht is [1]. Den 6den Juli berichtte de Commissie van Eindrevisie aan de Synode, dat zij hare taak had afgewerkt [2]. De vertaling lag nu voor den definitieven druk gereed. De correctie der drukproeven geschiedde door de Commissie van Eindrevisie, die den 9den Juli aan de Synode berichtte, dat de vertaling geheel was afgedrukt.

---

[1]) Portef. Bijbelcom. t. a. p. No. 86.

[2]) Synod. Handel. 1867 blz. 112.

De vastgestelde regelen en de daarin aangebrachte wijzigingen.

Zoo was dan, na eenen arbeid van dertien jaren, gereed gekomen het *Nieuwe Testament van wege de algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk op nieuw uit den grondtekst overgezet en van inleidingen, inhoudsopgaven, gelijkluidende plaatsen en aanteekeningen voorzien.* De regelen, bij dien arbeid gevolgd, zullen nu worden besproken.

Zij waren vastgesteld ten opzichte van: 1°. den te volgen tekst, 2°. de verdeeling in hoofdstukken en verzen, 3°. interpunctie en parenthesen, 4°. het volgen van de Statenvertaling, 5°. inlasschingen, aanhalingen en klemtoonteekens, 6°. het vermijden van onkiesche uitdrukkingen, 7°. de aanteekeningen, 8°. gelijkluidende plaatsen, 9°. inleidingen en inhoudsopgaven, 10°. de spelling, 11°. de revisie, 12°. het vertalen van enkele uitdrukkingen en woorden

1°. In de samenkomst der medewerkers, gehouden in April 1854, was in de tweede zitting bepaald, dat men aan de vertaling ten grondslag zou leggen den gewonen Griekschen tekst, uitgegeven bij Elsevier in 1624 en slechts „in volstrekt noodzakelijke gevallen” daarvan afwijken; blijkbaar valsche lezingen zouden niet in de vertaling worden opge-

nomen. Onechte gedeelten zou men echter niet uit den tekst verwijderen, maar als inlasschingen kenbaar maken. Hoe weinig men in deze samenkomst geneigd was den gewonen tekst te verlaten, ook als het ontwijfelbaar valsche lezingen betrof, blijkt uit het feit, dat over een voorstel, om zulke lezingen niet in den tekst op te nemen, de stemmen tweemaal hadden gestaakt [1]). Op voorstel van den Heer Blom had men toen onderscheid gemaakt tusschen grootere en kleinere gedeelten van den gewonen tekst, die ontwijfelbaar onecht waren en enkele blijkbaar valsche lezingen. De eerste zou men in de vertaling tusschen haakjes plaatsen, en de laatste niet daarin opnemen [2]). Slechts indien „uit- en inwendige bewijzen daaromtrent allezins of genoegzaam" overeenstemden, zou eene lezing „ontwijfelbaar valsch of tenminste hoogst verdacht" verklaard worden [3]). In de achtste zitting van de samenkomst 1861 [4]) was besloten de woorden „volstrekt noodzakelijk" te schrappen, omdat zij blijkbaar sommige vertalers, tegen de oorspronkelijke bedoeling in, verhinderden, de beste lezing te kiezen en in den tekst der vertaling op te nemen. In deze zelfde samenkomst

---

[1]) Voor zulke afwijkingen waren de president, de vice-president de H.H. Niermeijer, Hofstede de Groot, Pareau, Muurling en Van Herwerden; er tegen waren de zeven anderen.

[2]) Stukken Spijker samenk. 1854.

[3]) Grondsl. enz. t. a. p. I A 5.

[4]) Stukken Spijker samenk. 1861.

was, naar aanleiding van de vraag, „Welke regelen zal men stellen voor de tekstcritiek, nu sedert de bijeenkomst in 1854 de Codex Vaticanus reeds is uitgegeven en de Codex Sinaïticus wel vóór den druk der vertaling het licht zal zien?" bepaald, den reeds vastgestelden regel niet te wijzigen.

2°. De bestaande verdeeling van den tekst in hoofdstukken en verzen had men behouden en met de gebruikelijke cijfers aangewezen; maar men behoefde er zich bij de vertaling niet aan te storen, zoodat, zoo dikwijls de samenhang zulks vorderde, één of meer verzen van een volgend hoofdstuk bij een voorgaand of van een voorgaand bij een volgend gevoegd mochten worden. De cijfers, die de versindeeling aanwezen, zou men op den rand der bladzijden vermelden, terwijl in den tekst het einde van een vers door een verticaal streepje zou worden aangeduid [1]).

3°. Al naar de vertaling het eischte, zouden de leesteekens, in den gewonen Griekschen tekst voorkomende, behouden of gewijzigd worden. De parenthesen zou men, enkele noodzakelijke gevallen uitgezonderd, geheel weglaten.

4°. Men mocht, buiten noodzakelijkheid, niet van de Statenvertaling afwijken [2]); de zeven bijzondere regelen van

---

[1]) Samenk. 1854 en 1855 I A 7—9.

[2]) Samenk. 1861 I B 1.

Van Hengel [1]) achtte men voldoende [2]), maar wijzigde de volgorde aldus:

a [3]) werd de *eerste* regel, die van getrouwheid,

b de *zesde*, die van duidelijkheid,

c de *derde*, die van gelijkmatigheid of consequentie,

d de *tweede*, volgens welken het paraphraseeren verboden was,

e de *vierde*, die voorschreef dat de Grieksche woordschikking gevolgd moest worden,

f de *vijfde*, volgens welken de eigenaardigheden van het Grieksch behouden moesten blijven,

g de *zevende*, die den hedendaagschen stijl aanbeval.

Een voorstel van Prof. Niermeijer, om *g* aan *e* te doen voorafgaan, was met zes tegen zeven stemmen, een lid was afwezig, verworpen. In de samenkomst van het volgende jaar (1855) had men echter besloten, dat *g* niet in de zevende of laatste, maar zoo niet in de derde, dan toch in de vierde plaats vermeld moest worden.

5⁰. Inlasschingen zou men tusschen haakjes plaatsen en eveneens lange tusschenzinnen, terwijl men bij anakolouthische zinnen zich zou bedienen van streepjes [4]). Aanhalingen

---

1) Zie blz. 32.

2) Grondsl. enz. t. a. p. I B 2 en 3. — Stukken Spijker samenk. 1854.

3) De letters geven de volgorde aan, zooals die in de samenk. 1854 werd vastgesteld.

4) Grondsl. Opm. verv. v. Opm. I B 4.

zou men met gespatieerde letters drukken, ofschoon men vroeger had uitgemaakt, dat aan aanhalingsteekens de voorkeur moest worden gegeven [1]. Slechts zeer zelden zou in de vertaling door een teeken aangewezen worden, dat op een woord de klemtoon viel.

6⁰. Onwelvoegelijke en onkiesche uitdrukkingen zouden in de vertaling zooveel mogelijk vermeden worden.

7⁰. In de tweede zitting van de samenkomst 1854 had de vraag, „Zullen aan deze vertaling aanteekeningen, die ter opheldering van woorden en zaken dienen, worden toegevoegd?" veel discussie uitgelokt. De Leidsche faculteit [2], zoo zeide ik boven, had slechts voorwaardelijk deelgenomen aan deze samenkomst, daar zij verschillende wijzigingen in het oorspronkelijke plan wenschte aangebracht te zien. Het belangrijkste punt, waarin zij met dit ontwerp niet kon meegaan, betrof de aanteekeningen. Het Synodale plan had hieromtrent bepaald [3], dat zij moesten zijn kort en inzonderheid van taal- geschied- en oudheidkundigen aard. De faculteit had hiertegen bezwaren, al achtte zij, op zich zelf genomen, eene vertaling met aanteekeningen betreffende woorden en zaken wel wenschelijk, zoo meende zij toch, dat aan eene vertaling, die vanwege de Synode werd uitgegeven, slechts moest toegevoegd worden eene inleiding

---

[1]) Verv. v. opm. I B 6.

[2]) Zie blz. 53 v.v.

[3]) Zie blz. 23.

voor elk bijbelboek en eene inhoudsopgave boven elk hoofdstuk, terwijl de aanteekeningen zich moesten bepalen tot de vermelding van gelijkluidende plaatsen en merkwaardige lezingen. Uitgebreide aanteekeningen op historisch en dogmatisch gebied zouden veel moeten bevatten, waarvoor de Synode als vertegenwoordigster van alle richtingen der kerk zich niet verantwoordelijk stellen kon, terwijl daarenboven in dergelijke aanteekeningen noodzakelijk de noodige eenheid zou worden gemist. Nam men dus de tweede vraag ongewijzigd aan, dan zou de faculteit zich van medewerking hebben moeten onthouden. Naar aanleiding van de Leidsche voorstellen, werd door den secretaris den volgenden voorslag gedaan: „Zulke aanteekeningen, die de vertaling zelve, als vertaling vereischt, zullen niet mogen ontbreken." Met algemeene stemmen was dit voorstel aangenomen [1]) en al was deze formule ook door den Heer Vissering [2]) met een groot aantal voorbeelden toegelicht, toch heeft dit besluit door zijne onbepaalde formuleering tot veel misverstand aanleiding gegeven. Voor aanteekeningen ter opheldering van woorden en zaken hadden zich verklaard de zes volgende H.H.: Hofstede de Groot, Pareau, Muurling, Van Herwerden, Harting en Spijker, de acht andere leden waren er tegen geweest. De Synod. Commissie had zich met het gevoelen van de meerderheid omtrent de aanteekeningen niet kunnen

[1]) Synod. Handel. 1854. Bijlage B blz. 71.
[2]) Grondsl. enz. t. a. p. I C 1.

vereenigen. Eene vertaling zonder zulke aanteekeningen [1]) onthield, volgens haar, den ongeletterde, wat hij, tot recht verstand der Heilige Schrift, weten moest. Ook zou eene uitgave zonder ophelderingen ongetwijfeld ongunstige financiëele uitkomsten opleveren. Zij had derhalve aan de Synode geadviseerd bij haar oorspronkelijk plan te blijven, en de medewerkers, die daartegen bezwaren hadden, uit te noodigen, zich daarom niet aan het werk te onttrekken. Mocht onverhoopt een weigerend antwoord worden ontvangen, dan kon de commissie tot de bijbelvertaling (N. T.), voor zoover noodig, met nieuwe leden worden aangevuld. De Synode had daarop uit haar midden eene commissie benoemd, om over dit advies rapport uit te brengen. Deze deelde het gevoelen der Synod. Commissie niet, zij toonde aan, dat genoemde commissie de vraag niet juist had gesteld, door te spreken van eene vertaling met of zonder ophelderende aanteekeningen; immers de bewerkers hadden tal van voorbeelden van aanteekeningen gegeven, die zij zouden plaatsen. Op haar voorslag besloot toen de Synode, in afwijking van het advies der Synod. Commissie, met de meerderheid der vertalers mede te gaan. Daar door dit besluit het oorspronkelijk plan gewijzigd werd, weigerden [2]) Dr. Pareau, Dr. Hofstede de Groot en Dr. Van Herwerden verder mede te

---

[1]) Synod. Handel. 1854. Bijlage B blz. 79.

[2]) Brief v/d. Secr. d. Synod. Com. aan de Bijbelcom. v. 13 Jan. 1855. Portef. Bijbelcom. No. 12.

werken. Op herhaalde uitnoodiging der Synod. Commissie echter, besloten genoemde heeren deel te nemen aan eene vergadering der vier vertalers, gehouden in April 1855, indien althans, dan ook over de quaestie der aanteekeningen mocht worden gesproken. In bovengenoemde samenkomst 1855 had men besloten de bepaling van het vorige jaar: „zulke aanteekeningen, die de vertaling zelve, als vertaling, volstrekt vereischt mogen niet ontbreken", in overeenstemming met het ontwerp van Grondslagen en Regelen voor de vertaling van het Oude Testament [1]) aldus te wijzigen: „aanteekeningen, die tot goed verstand van de vertaling voor de gemeente onmisbaar zijn, mogen niet ontbreken." Dogmatische en polemische redeneeringen zou men echter streng weren. In de samenkomst van 1861 werd toen besloten, dat men zich ten opzichte der aanteekeningen zou houden aan het in 1855 bepaalde, doch had nu nog de vraag te beantwoorden [2]): „Mogen onze aanteekeningen op gewigtige plaatsen, zooals Mattheus XVI : 18 verkeerde opvattingen, vooral wanneer zij in de kantteekeningen van den Statenbijbel aanbevolen worden, wel onopgemerkt voorbijgaan?" Men was van oordeel, dat, ofschoon de Statenbijbel bij het maken der aanteekeningen geraadpleegd diende te worden,

---

[1]) Synod. Handel 1855. Bijlage B blz. 49. — Zie voor gesch. Synod. Vert. O. T. opst. v. Prof. Oort, Gids 1893, no. 3, blz 55 v. d. overdr. — Tijdsp. 1898 blz. 378 v.v.

[2]) Agendum 39

men toch niet alle verkeerde opvattingen daarin aanbevolen, moest vermelden en nog veel minder ze opzettelijk tegenspreken. Voor de tweede maal kwamen ze in de negende zitting dezer samenkomst ter sprake. Naar aanleiding van de behandelde proeven van vertaling had men opgemerkt, dat sommige aanteekeningen te breed en te dogmatisch, andere daarentegen te sober waren. Men bepaalde toen, dat zij het karakter van scholiën moesten hebben, zonder uitweidingen en eigenlijke redeneeringen. Bijzonderheden van inwendige of hoogere kritiek zouden er niet in mogen worden opgenomen. De afwijkingen van den gewonen Griekschen tekst moesten er in vermeld worden, voor zoover zij althans van invloed waren geweest op de vertaling of wegens verschil van interpretatie voor de gemeente belangrijk. De vermelding er van moest nauwgezet geschieden, maar den grond der afwijking zou men slechts in belangrijke gevallen kort opgeven. De plaats van alle aanteekeningen zou zijn aan den voet der bladzijden.

8⁰. Omtrent de plaats der gelijkluidende plaatsen was men telkens weer van meening veranderd. Had men toch in 1854 [1]) bepaald, dat die zou zijn aan den rand der bladzijden, in 1855 [2]) was men besloten, dat zij hare plaats zouden vinden onder den tekst en boven de aanteekeningen.

---

[1]) Grondsl. enz. t. a. p. I C 6.

[2]) Opm. enz. t. a. p. I C 6.

In 1861 [1]) was men tot het besluit van 1854 teruggekeerd, terwijl zij ten slotte toch geplaatst zijn tusschen den tekst en de aanteekeningen.

9⁰. Eene algemeene inleiding tot het Nieuwe Testament [2]) zou aan de vertaling voorafgaan, terwijl tevens voor elk geschrift eene bijzondere inleiding zou worden geplaatst [3]) en boven elk hoofdstuk of elke pericoop eene korte inhoudsopgave. In eene voorrede zou rekenschap worden gegeven van de wijze, waarop dit werk aangevangen, voortgezet en ten einde gebracht was [4]).

10⁰. Toen de provisioneele druk gereed lag, moest omtrent de te volgen spelling een besluit genomen worden. Nog in het verslag door het Moderamen in 1866 bij de Synod. Commissie ingediend, verzocht het omtrent dit punt diligent verklaard te worden [5]). In den loop van ditzelfde jaar echter, bracht men de zaak tot een goed einde. Om hiertoe te geraken, had het Moderamen zich tot Prof. De Vries gewend met het verzoek, het te willen dienen van advies ten opzichte der vraag, of men de Siegenbeeksche spelling, tot dusverre de meest algemeene of die, ontworpen door genoemden Hoogleeraar en Dr. Te Winkel, bij de uitgave der vertaling

---

[1]) Verv. Opm. enz. t. a. p. I C 6.
[2]) Portef Bijbelcom. No. 86.
[3]) Grondsl. enz. t. a. p. I C 7.
[4]) Portef. Bijbelcom. No. 86.
[5]) Synod. Handel. 1866. Bijlage B blz. 3.

van het Nieuwe Testament zou volgen. Prof. De Vries voldeed aan dit verzoek en betoogde [1]), dat het nieuwe spellingsysteem uit „een wetenschappelijk en practisch oogpunt" de voorkeur verdiende boven dat van Siegenbeek. In tweë zeer gewichtige punten n. m. l.: 1°. welke woorden en uitdrukkingen aaneengeschreven moeten worden en welke niet en 2°. hoe men handelen moet met de verbindingsklanken tusschen de leden eener samenstelling, is door Siegenbeek niet voorzien. In dit opzicht moest men dus de nieuwe spelling wel volgen. Hield men zich nu voor het overige aan de Siegenbeeksche methode, dan zou men een derde systeem van spelling krijgen, wat op verwarring moest uitloopen. Men moest slechts vragen, welk der twee spellingsystemen beveelt zich over het algémeen het meest aan. Daar de nieuwe spelling weldra algemeen zou zijn, in België was zij reeds door de regeering aangenomen, zou het geen vreemden indruk maken, als men haar volgde, te meer niet, daar zij van de oudere, die de meeste vertalingen nog gebruikten, in eenige hoofdpunten vrij wat minder verschilde dan die van 1804. Dit advies was aan het oordeel van den taalrevisor Dr. De Jager onderworpen, die zijne opmerkingen in een brief, gedateerd Rotterdam 20 April 1865, [2]) aan het Moderamen deed toekomen. Dr. De Jager

---

[1]) **Advies Prof. De Vries over de te volgen spelling v. 11 Apr. 1865. Portef. Bijbelcom. No. 69.**

[2]) **Br. v. Dr. De Jager v 20 April 1865. Portef. Bijbelcom. No. 70.**

zeide daarin, dat er geen sprake was van twee verschillende stelsels van spelling, maar dat het nieuwe eene herziening was van dat van 1804. Iedere voorgestelde wijziging moest daarom afzonderlijk beoordeeld worden en over de eene kon het oordeel gansch anders uitvallen dan over de andere. Hij achtte het het wenschelijkst de Siegenbeeksche spelling te volgen met die veranderingen, die niet alleen door de Redactie van het Woordenboek, maar ook door alle deskundigen met voldoende eenstemmigheid raadzaam werden geacht. Bij een nieuwen druk zou men zoo noodig de spelling kunnen wijzigen. Den eersten September 1866 vergaderde het Moderamen (N. T) met de revisoren der Nieuwe Bijbelvertaling (N. T.) en Dr. Kuenen, secretaris van het Moderamen der Bijbelvertaling (O. T.) [1]) om omtrent de te volgen spelling eene beslissing te nemen. Men besloot toen de spelling van het Nederlandsch Woordenboek ten grondslag te leggen met zoo weinig mogelijk afwijkingen. Deze zouden slechts toegelaten worden op voorstel van Dr. De Jager en indien tenminste twee van de drie Revisoren er zich voor verklaarden. Welke afwijkingen men zich heeft veroorloofd, blijkt uit de notulen der Commissie van Eindrevisie [2]). Het zijn de volgende:

---

[1]) Bijeenk. v. 1 Sept 1866 v. h. Moderamen (N. T.) en revisoren Portef. Bijbelcom. No. 86.

[2]) Bijeenk. der revisoren v. 8 Sept. 1866. Portef. Bijbelcom. No. 86.

1°. De ch in lagchen, ligchaam enz. blijft verdubbeld met g.

2°. In zaaijen, zaaijing enz. blijft de j als overgangsletter behouden.

3°. De namen Januarij, Junij enz. zal men sluiten met ij in plaats van met i.

4°. De apostrophe wordt alleen geplaatst, waar anders verdubbeling noodzakelijk zou zijn en dus schrijve men Salomo's doch Davids.

5°. Behalve de j als overgangsletter, blijft in moeijelijk en verfoeijelijk ook de e voor de l behouden.

6°. Bijvoegelijke naamwoorden, van eigennamen afgeleid, worden zonder hoofdletter geschreven.

7°. Vonkelen wordt in alle beteekenis met een v geschreven en kindschheid met sch.

8°. In hemelling blijft de tweede l en in kritiek, ook als zelfstandig naamwoord, de aanvangsletter k behouden. Ten slotte dient hier nog opgemerkt te worden, dat men besloot, eigennamen, die zoowel in het O. T. als in het N. T. voorkomen in de vertaling te zullen schrijven, zooals gebruikelijk was in den Statenbijbel. Met weinige uitzonderingen volgde men dus de nieuwe spelling.

11°. Behalve de bepaling, dat zij, bij de uitspraak over punten van verschil, zich houden zou aan hetgeen vastgesteld was in de Grondslagen en Regelen in 1854, de Opmerkingen daaraan toegevoegd in 1855 en het Vervolg van Opmerkingen van 1861, waren voor de Eindrevisie

geen bepaalde regelen gegeven, hare taak is boven nader omschreven [1]).

12^{0}. Ten aanzien van den tekst der vertaling waren nog de volgende bepalingen gemaakt. Zooveel ons taaleigen dit toelaat, zal men in de synoptische Evangeliën het onderscheid van stijl en uitdrukking trachten weer te geven. Staat in het Grieksch het bepalend lidwoord niet, dan wordt het in de vertaling ook alleen daar gebruikt, waar ons taaleigen het eischt. Men achtte het echter niet mogelijk θεός en ὁ θεός bepaaldelijk Joh. 1 : 1, Tim. 3 : 16, Phil. 2 : 6, 9 in de vertaling te onderscheiden. Τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν kan men alleen vertalen *onzen God en Vader*. In de spreekwijze ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου κτέ mag men καὶ niet verwaarloozen. De vertaling *God de Vader* enz. kan men, indien men wil, in de aanteekeningen vermelden. Zooveel het Nederlandsche spraakgebruik het toeliet, moest de genitivus, inzonderheid ook de genitivus objecti, bewaard blijven. Waar de schrijver opzettelijk het praesens historicum gekozen had, zou het in de vertaling behouden blijven, doch anders zou men, terwille van de duidelijkheid er van mogen afwijken. De aoristus historicus zou men in het Nederlandsch weergeven door den onvolmaakt verleden tijd. In den regel zou men het participium aoristi historici, wanneer het eene gelijktijdige handeling te kennen gaf, in het Nederlandsch

---

[1]) Zie blz. 62 v.v.

overbrengen door het tegenwoordig deelwoord. De aoristus in den Griekschen briefstijl behoefde niet altijd in den tegenwoordigen tijd te worden overgebracht. De aoristus conjunctivus moest bij voorkeur vertaald worden door een praesens, hoewel een futurum exactum ook gebruikt mocht worden, maar nimmer een futurum simplex. Overal, waar naast en in onderscheiding van den aoristus een praeteritum perfectum voorkwam, zou eerstgenoemde, indien mogelijk, door den onvolmaakt verleden tijd worden teruggegeven. Had men in 1855 besloten eigennamen en waardigheidsnamen of titels met een hoofdletter te zullen schrijven, in 1861 was deze bepaling in zooverre gewijzigd, dat alleen, waardigheidsnamen ter aanduiding van God en Christus, die het karakter van eigennamen droegen, met een hoofdletter zouden aanvangen. Men zou schrijven *goden, afgoden, engel, geest* met eene kleine letter. Na de woorden: *hij zeide* en dergel. zou men eene dubbele punt plaatsen, maar de daaropvolgende oratio recta in den regel met een kleine letter aanvangen. *Gijlieden* zou men slechts gebruiken, waar de duidelijkheid het eischte, overigens in het meervoud ook *gij*. De vraag, hoe men te werk zou gaan met de vertaling van *ὁ χριστός* op zulke plaatsen, waar het lidwoord meer scheen te dienen om eene eigenschap, dan om een naam aan te duiden, had in de samemkomst 1861 aanleiding gegeven tot langdurige en ernstige besprekingen. Men kwam tot het resultaat dat a) *Ἰησοῦς ὁ χριστός* altijd beteekent *Jezus de Chris-*

tus; b) ὁ χριστός in de evangeliën altijd zijn moet *de Christus*, uitgez. misschien Matth. 23 : 10; c) dat dit ook gold voor de Handelingen, ofschoon sommigen twijfelden omtrent Handel. 8 : 5; d) dat in de brieven van Paulus in den regel ὁ χριστὸς vertaald moest worden als eigennaam, dus evenals χριστὸς; en in de overige geschriften leverde de beslissing geen bezwaar, behalve Openb. 20 : 4 en 6, waar men *de Christus* moest schrijven. Tegen het advies van Prof. Van Hengel in, bepaalde men in dezelfde samenkomst, dat πνεῦμα ἅγιον, ofschoon in den grond onderscheiden van τὸ ἅγιον πνεῦμα en τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον nergens overeenkomstig ons taaleigen zonder lidwoord kon worden overgebracht dan Handel. 6 : 5, 11 : 24, 13 : 52, 2 Kor. 6 : 6. 1 Thess. 1 : 5. Ἡ αἰώνιος ζωή en ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος zal altijd, en ζωὴ αἰώνιος zoo niet altijd, dan toch doorgaans overgezet worden door *het eeuwige leven*. Spreekwijzen, waarin het lidwoord zonder substantivum staat vóór een voorzetel en tot omschrijving dient, zooals Matth. 2 : 16 (die te Bethlehem waren), moest men overal in de vertaling behouden, behalve op plaatsen als de bovengenoemde, waar *te Bethlehem* kon geschreven worden, zonder schade voor de duidelijkheid. In plaatsen als Matth. 23 : 3 en Luk. 10 : 18 zou men ἀστραπή vertalen door *de bliksem* en het meervoud door bliksemstralen. Ἅιδης is overal *doodenrijk*, terwijl men ψυχή zou vertalen door *ziel*, tenzij redeverband of spraakgebruik *leven* vorderde. Voor ἡ οἰκουμένη zou men overal wereld schrijven. Van de

eigenaardige beteekenis van υἱός mocht slechts bij volstrekte noodzakelijkheid, worden afgeweken. Had men in de samenkomst 1855 besloten, dat de woorden ἀποκαλύπτειν en φανεροῦν in de vertaling zoo onderscheiden zouden worden, dat in den regel voor het eerste geschreven werd *ontdekken* en voor het tweede *openbaren*, in 1861 was vastgesteld, dat, waar van goddelijke openbaring sprake was, de beide Grieksche werkwoorden in de vertaling niet onderscheiden zouden kunnen worden, wel echter in de aanteekeningen. Bepaalde men in 1855 omtrent δαιμόνιον en δαίμων, dat men deze woorden nooit vertalen zou door *geest* en *duivel*, terwijl men zou mogen kiezen tusschen *booze geest* en *démon*, totdat hieromtrent nader was beslist, in 1861 had men vastgesteld, dat men deze woorden steeds door *booze geest* zou weergeven, terwijl πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου zou vertaald worden door *onreine geest*. In de Evangeliën zou men nergens vertalen *démon*, in de overige geschriften slechts in volstrekt noodzakelijke gevallen. Δαιμονίζεσθαι zou men overzetten door *bezeten zijn*. Διδαχή zou men vertalen door *onderwijs*, waar de duidelijkheid er door bevorderd werd, maar door *leer*, waar de inhoud van het onderwijs bedoeld werd. Later zou men uitmaken, of misschien overal *leer* geschreven moest worden uitgez. alleen het meervoud Hebr. 13 : 9 *leeringen*. Ἔρχεσθαι εἰς τὸν κόσμον zou men overal weergeven met' *komen in de wereld*, ἐξηγεῖσθαι steeds door *verhalen* behalve Joh. 1 : 18 door *verklaren*. Θεὸς καὶ πατήρ zou, indien er geen

genitivus bij stond, moeten overgebracht worden door *God de Vader*, terwijl de woordelijke vertaling in de aanteekeningen moest vermeld worden. Men had bepaald in samenkomst 1855, dat men μετανοεῖν en μετανοία zou vertalen door *van zin veranderen* en *zinsverandering* en ἐπιστρέφειν en ἐπιστροφή door *zich bekeeren* en *bekeering*. Waar de duidelijkheid het mocht eischen, zou men ook de eerstgenoemde woorden mogen weergeven door *zich bekeeren* en *bekeering*, maar in de aanteekeningen moeten aanduiden met Gr. *van zin veranderen* en *zinsverandering*. In samenkomst 1861 stelde men echter vast, dat de genoemde woorden gewoonlijk alleen in de aanteekeningen zouden worden onderscheiden. Het woord πίστις zou men, indien het betrekking had op God of Christus overal vertalen door *geloof*; πίστις Ἰησοῦ moest in navolging van den Statenbijbel overal overgezet worden door *geloof van Jezus*. Ook Eph. 3 : 12 moest men *door het geloof van hem* schrijven. Πιστεύειν εἴς τινα en εἴς τι, πιστεύειν ἐπί τινα en πιστεύειν ἐπί τινι, het laatste alleen als het van een persoon gebezigd werd, zou men vertalen met *gelooven in iemand of iets*. Den aoristus mocht, ja moest men soms zelfs weergeven door *geloovig worden* of *geworden zijn* en in participio door *geloovigen*. Βαπτίζειν en βαπτίζεσθαι εἰς τὸ ὄνομά τινος moest in de vertaling, evenals in den Statenbijbel luiden *doopen* of *gedoopt worden in den naam*, evenzoo moest men vertalen Handel. 2 : 38. β. ἐπὶ τῷ ὀνόματι. Waar van Christus sprake is, zou men σωτήρ teruggeven

door *zaligmaker* uitgez. Eph. 5 : 23 waar *behouden* de voorkeur verdiende. Men zou vertalen, waar de samenhang het toeliet, σωτηρία door *zaligheid* en anders door *behoudenis*, *heil*, soms ook door *verlossing*. Σώζειν en σώζεσθαι zou men soms kunnen overzetten met *zalig maken*, *zalig worden*, maar dikwijls ook zou *behouden*, *verlossen* gekozen moeten worden. Παραδιδόναι zou overal, waar de Statenvertaling *verraden* heeft, ook Luk. 22 : 48, vertolkt worden door *overleveren*. Wordt προσκυνεῖν van God gebezigd of duidt het althans eene godsdienstige hulde aan, dan moest het weergegeven worden door *aanbidden*, elders door *nederknielen*, zich *nederbuigen* of iets dergelijks. Het onderscheid, dat tusschen πέμπειν en ἀποστέλλειν bestaat, zou men dikwijls in de vertaling niet kunnen uitdrukken. Komt ἐρωτᾷν met betrekking tot God voor, dan moest men met de Statenvertaling *bidden* niet *vragen* schrijven, terwijl ἵνα achter ἐρωτᾷν en dergelijke werkwoorden, den inhoud van het verzoek of de bede aanduidend, vertaald moest worden door *dat*, niet *opdat*. Λέγει, ἔφη en εἶπε promiscue gebruikt, zou men vertalen eenvoudig door *zeide*. Waar bij aanhalingen uit het O. T. γέγραπται staat, moest men steeds schrijven *er staat geschreven*, uitgez. Matth. 2 : 5. Ἐστὶ γεγραμμένον zou men overal weergeven door *er is geschreven*. Ἀμὴν λέγω σοι of ὑμῖν zou men vertalen door *voorwaar ik zeg u*, ook al wordt *voorwaar* verdubbeld. De overzetting van τε καί door *zoowel als* of *zooals* zou de voorkeur verdienen boven

die der Statenvertaling *beiden.* Soms behoefde het woordje *δέ* in de vertaling niet te worden uitgedrukt. *Σκηνή* zou men weergeven door *tabernakel*, waar dit woord dient ter aanduiding van de tent der samenkomst. Als in den voorzin *zoo wie* of *zoo wat* stond, behoefde in den nazin niet juist *die* of *dat* te volgen, maar men moest misschien de voorkeur geven aan *hij* of *het.*

Hiermede heb ik in hoofdzaak vermeld de regelen, die men aan den arbeid ten grondslag had gelegd.

De uitgave en de ontvangst.

De voorbereidende maatregelen voor de uitgave der Nieuwe Vertaling hadden reeds in 1864 een aanvang genomen. In het begin van dat jaar toch werd door het Moderamen bij de Synod. Commissie aangedrongen, [1]) over te gaan tot het kiezen van uitgevers vooral met het oog op den provisioneelen druk. De Synod. Commissie, gevolg gevende aan dit verzoek, plaatste 7 Mei 1864 in de Kerkelijke en Haarlemmer Courant eene oproeping aan boekhandelaars om zich voor 14 Mei daaropvolgende bij den secretaris ter mededinging aan te melden. Aan de H.H. Prins, Feith en Van Hasselt werd opgedragen, te adviseeren omtrent de voorwaarden, die men zou moeten stellen aan den eventueelen uitgever. Genoemde heeren ontwierpen een concept vau bepalingen [2]), dat door de Synod. Commissie werd goedgekeurd. Hierop werd aan dezelfde drie opgedragen, de onderhandelingen verder met de zestien boekhandelaars, die zich aangemeld hadden, te voeren en

---

[1]) Synod. Handel. 1864. Bijlage B blz. 4.

[2]) Synod. Handel. 1864. Bijlage B blz. 7.

het ontworpen concept bij de Synode ter tafel te brengen. Den 16den Juli 1864 werd in de hooge Kerkvergadering de uitgave aan de orde gesteld [1]. De Heer Steenberg opperde een tweetal bedenkingen: dat de Synode geen gelegenheid had, de vertaling in te zien en dat het ongeraden was dezen arbeid uit te geven, voorzien van inleidingen, wegens de onzekerheid van vele kritische onderzoekingen. Door velen werd dit beaamd. Prof. Scholten weerlegde deze bedenkingen met de opmerking, dat inleidingen in het oorspronkelijke plan der Synode waren opgenomen en dat deze voor de volledigheid van het werk vereischt werden.

Aangezien de onderhandelingen met de uitgevers niet geslaagd waren, besloot de Synode hare Commissie te belasten met het sluiten van een contract en de zorg voor de verdere uitgave. De gecommitteerden, aan wie was opgedragen het voorbereiden van een contract, ontwierpen nieuwe bepalingen [2]) daar de uitgave, volgens de eerst ontworpene, niet tegen nadruk beveiligd was. Na eene nieuwe oproeping mocht de Synod. Commissie er thans in slagen, een contract te sluiten met de Nederlandsche Bijbelcompagnie, vertegenwoordigd door de H.H. Joh. Enschedé en Zonen te Haarlem en J. Brandt en Zoon te Amsterdam. De voornaamste bepalingen vinden wij vermeld in een prospectus der uitgave van de Nieuwe

---

[1]) Synod. Handel. 1864 blz. 84.

[2]) Synod. Handel. 1865. Bijlage B blz. 2.

Bijbelvertaling [1]). Hierin lezen wij, dat zij op tweeërlei wijze zou worden uitgegeven. 1°. In groot royaal 8° met inleidingen, inhoudsopgaven, gelijkluidende plaatsen en aanteekeningen, in afleveringen van drie vellen druks van zestien bladzijden. 2°. In klein 8°, alleen den tekst bevattende, in afleveringen van twee vellen druks van zestien bladzijden. Omtrent den prijs werd opgegeven f 0.90 per aflevering voor de groote — en f 0,40 per aflevering voor de kleine uitgave. Hij werd zoo hoog gesteld, omdat nagenoeg de helft daarvan, aan de Synode moest worden uitgekeerd. Daar dit echter het debiet zeer belemmerde, trof de Synod. Commissie, daartoe door de Synode gemachtigd, eene nieuwe overeenkomst met de uitgevers, tengevolge waarvan de prijs met een derde werd verminderd [2]).

Nog was de nieuwe vertaling slechts ten deele verschenen, of reeds waarschuwde de Confessioneele Vereeniging [3]) er tegen in een zeer heftig gestelden „Open brief," die tal van bedenkingen bevatte. Een eerste bezwaar was het geheimhouden van de namen der bewerkers van bepaalde boeken. De vertalers konden het vertrouwen der gemeente niet hebben [4]). „Zij zijn of

---

[1]) Prosp. uitg. der Nieuwe Bijbelv. N. T. Amsterdam en Haarlem 1867.

[2]) Synod. Handel. 1868. Bijlage B blz. 2.

[3]) De Nieuwe Bijbelvert., open brief aan de leden der Ned. herv. kerk van het hoofdbest. der Confess. vereen. Utrecht 1867.

[4]) Open br. t. a. p. blz. 3 v.v.

Mennonieten, of erkende aanhangers van de nu bijna versletene Groningsche rigting of woordvoerders van het moderne ongeloof. Zij hebben zich ten taak gesteld de gemeente een anderen Christus te verkondigen dan Die het fundament is waarop onze gemeente is gebouwd. Niemand — heet het verder — neemt de verantwoordelijkheid op zich." De nieuwe vertaling werd eene proeve der wetenschap onzer dagen genoemd om te zien in hoeverre de Groningsche richting en het moderne ongeloof met den Bijbel der Ghristenen waren te bevredigen. Ten slotte werden de lezers aangespoord de invoering en het gebruik der nieuwe vertaling tegen te werken.

Dat de Synod. Bijbelvertaling door sommigen beoordeeld werd — de genoemde „Open brief" kan niet als eene ernstige wetenschappelijke beoordeeling worden beschouwd — spreekt van zelf. De eerste, die dit deed, was G. J. Vos Az., pred. te Spannum en Edens, die in een opstel, geplaatst in „de Stemmen voor Waarheid en Vrede", de eerste aflevering aan critiek onderwierp [1]). De schrijver, die zijne beoordeeling in den vorm van een brief meedeelt, verwonderde er zich over, dat Prof. Doedes niet werd uitgenoodigd, de plaats van Prof. Kist, die in 1859 overleden was, in te nemen. Verder verweet hij der Synode, dat zij hare goedkeuring in nevelen heeft gehuld. Hij meende, dat er nog

---

[1]) Stemmen voor waarheid en vrede 1868 blz. 223 v.v.

al vrij wat aan de vertaling ontbrak en vond, dat men door den tekst van Elzevier en de Statenvertaling als grondslag te behouden, slechts nieuwe lappen op een oud kleed had gezet [1]. Hij verweet den bewerkers dogmatisch vooroordeel en Christusvernedering en eindigde met de verklaring, dat hij niet gunstig oordeelde over hunnen arbeid. Ook Dr. Bronsveld sprak in de Kroniek van hetzelfde tijdschrift [2] met een enkel woord over de nieuwe vertaling. Hij wilde de verschijning van meer afleveringen afwachten, maar gaf toch reeds zijne bevreemding te kennen over de inleiding op het Mattheüsevangelie. Hij noemde haar „weer eene treffende proeve van dien diplomatieken in alle bochten zich wringenden stijl, waarmede de Synode al zoo lang ons ergert en krenkt". Het opstel van Ds. Vos werd in het tijdschrift „Geloof en Vrijheid", beantwoord door Prof. J. J. Prins [3], die er Vos eene grieve van maakte, dat hij met geen enkel woord melding had gemaakt van de voorrede, waarin de beginselen, die men bij den arbeid volgde, werden blootgelegd, niet had vermeld, dat men van de Receptus afweek, zoo vaak er goede grond voor bestond, terwijl ook over de inleiding niet werd gesproken. Uit het schrijven van Vos blijkt — zegt de Hoogleeraar — „met welk een onverholen weerzin de orthodoxe partij" deze vertaling ont-

[1]) Stemmen enz t. a. p. 1868 blz. 231 v.v.

[2]) Stemmen enz. 1862 t. a. p. blz. 258 v.v.

[3]) Gel en vrijh. 2e Jaarg blz. 279—291.

ving [1]). Zijne bedenkingen noemde hij zeer onbeduidend, weinig in getal en het gansche opstel erbarmelijk. In de Stemmen [2]) werd Vos door Bronsveld verdedigd. Daar hier echter niet over zaken, de vertaling betreffende, maar over den persoon van Prof. Prins wordt gesproken, is het voor ons onderwerp van geen belang.

De eerste, die de geheele nieuwe vertaling besprak, was de emeritus-predikant P. van Dugteren [3]). Hij gaf geen eigenlijke beoordeeling van het werk, maar bepaalde zich tot het maken van op- en aanmerkingen op sommige bijbelplaatsen. Deze zijn echter van weinig beteekenis en veelal ongegrond.

Had G. J. Vos Az. reeds vroeger zijne critiek gegeven op de eerste aflevering; in zijn akademisch proefschrift beoordeelde hij zooals de titel „de nieuwe, synodale bijbelvertaling, inzonderheid van de vijf historische boeken des nieuwen testaments, onderzocht'' [4]) aanduidt, een grooter gedeelte der vertaling. Het geheel is gesplitst in twee hoofdafdeelingen, waarvan alleen de laatste zich met de beoordeeling der vertaling bezighoudt. In de eerste wordt, ter inleiding, de Synodale arbeid gekenschetst, terwijl daarna in een vijf-

---

[1]) Gel. en Vrijh. t. a. p. blz. 281.

[2]) Stemmen v. waarh. en vrede. 5e Jaarg. 1868 blz. 577—581.

[3]) Aan- en opm. bij het lezen v. d. nieuwe bijbelvert. v. h. N. T. 's Bosch 1869.

[4]) Proefschrift 1870.

tal hoofdstukken achtereenvolgens gesproken wordt over het gewicht eener nieuwe bijbelvertaling, den oorsprong der Nieuwe Synodale Vertaling, het zegel, waarmede men haar zou moeten stempelen, de ontvangst, die het plan en de uitvoering van dit werk vond en vindt en eindelijk het doel en den omvang van het voorgenomen onderzoek. Ofschoon voor ons onderwerp hoofdzakelijk slechts van belang is de inhoud van de tweede hoofdafdeeling, verdient uit de eerste toch vermelding, dat Vos evenals Doedes [1]) bezwaar heeft tegen de regelen, dat de Statenvertaling leiddraad zou zijn en de Textus Receptus als grondslag zou dienen [2]). De schrijver meende, dat men aan de gemeente had moeten mededeelen, dat ofschoon de tekst, dien men tegenwoordig bezit veel beter is dan de gewone, zij echter onderling zeer weinig verschillen en dat men al ware het slechts uit een oogpunt van betamelijkheid de vraag *„begeert gij, op die en die wijze, eene nieuwe Bijbel-vertaling?"* [3]) aan het oordeel der classikale vergaderingen had moeten onderwerpen. Blijkens den titel beperkte hij zijn onderzoek tot de eerste vijf boeken der vertaling, maar ook dit onderzoek heeft hij niet volledig ingesteld; hij bepaalde zich namelijk tot de *vertaling* van de genoemde boeken, zonder den gevolgden tekst [4]) en

---

[1]) Zie blz. 36.

[2]) G. J. Vos t. a. p. blz. 26 v.v. en 29 v.v.

[3]) Cursiv. niet van mij.

[4]) G. J. Vos t. a. p. blz. 85.

de aanteekeningen te beoordeelen. Over den gevolgden Griekschen tekst maakte hij echter enkele opmerkingen. De Receptus was wel geraadpleegd, maar niet als leidsman gevolgd. De leidsman bij uitnemendheid was Tischendorf geweest, wiens tekst, alleen in het Marcusevangelie op een veertigtal plaatsen gevolgd werd. In de tweede hoofdafdeeling onderzoekt de schrijver de vertaling zelve. Zijne stof heeft hij ingedeeld in acht hoofdstukken, die respectievelijk handelen over: 1°. De Statenvertaling leiddraad. 2°. Interpretamenta. 3°. Elipsen. 4°. Het artikel. 5°. Voorzetsels. 6°. Naamwoorden. 7°. Deelwoorden. 8°. Werkwoorden In het eerste hoofdstuk [1]) zegt de schrijver, dat de bewerkers de Statenoverzetting hebben behouden, waar zij juist, maar er van afgeweken zijn, waar dit niet het geval was. Zij hebben getracht „de beste vertaling te leveren naar hun beste weten;" toch zouden zij op verscheidene plaatsen de Statenoverzetting hebben kunnen behouden, waar zij er van zijn afgeweken en op andere haar hebben kunnen overtreffen. Ofschoon de vertalers het zeer afgekeurd hadden, dat de oude overzetting zich zelf niet overal gelijk bleef is hunzelf dit ook niet in allen deele gelukt. In het tweede komt de schrijver tot de slotsom, dat de bewerkers soms te vrij hebben overgezet en daardoor wel eens een anderen zin in de vertaling gebracht, dan de schrijver bedoelde [2]). Het

---

[1]) G. J. Vos t. a. p. blz. 98.

[2]) G. J. Vos t. a. p. blz. 150.

resultaat van het onderzoek in het derde hoofdstuk ingesteld, is, dat de Synodale vertaling nog al eenige verbeteringen moest ondergaan, om te voldoen aan de eischen der ware Hermeneutiek [1]. In het vierde handelende over het artikel, zegt de schrijver, dat in dit opzicht de nieuwe vertaling dikwijls beter is dan de oude, maar dat zij vooral in de wijze, waarop de afwezigheid van het lidwoord bij *πνεῦμα ἅγιον* beschouwd en behandeld werd, in vergelijking met de Statenvertaling, belangrijke gebreken vertoont [2]. In het vijfde worden de voorzetsels behandeld. Hoewel de Nieuwe Vertaling soms hierop beter heeft gelet, dan de oude, toch is zij in dit opzicht ook niet onverbeterlijk [3]. Het zesde bespreekt een viertal zelfstandige naamwoorden, namelijk: *ὄνομα, ἐξουσία, ψυχή* en *κρίσις*. Het hoofddoel van den schrijver echter is aan te toonen, dat het woord *ὄνομα* in zijne verschillende verbindingen in de nieuwe overzetting niet tot zijn recht komt. In het zevende spreekt de schrijver over de deelwoorden. Ofschoon hij erkent, dat de bewerkers, door de omschrijving der participia, veel verbetering hebben aangebracht, meent hij toch, dat die omschrijving op vele plaatsen niet gelukkig is geslaagd, wat tot de voornaamste gebreken van dit werk behoort. Verder meent hij, dat de vertalers de grammaticale en logische constructie van

[1] G. J. Vos t. a. p. blz. 166.

[2] G. J. Vos t. a. p. blz. 187.

[3] G. J. Vos t. a. p. blz. 208.

het oorspronkelijke te veel gewijzigd en daardoor den Griekschen vormenrijkdom droevig verarmd hebben [1]). Het laatste hoofdstuk, dat de werkwoorden behandelt, besluit met deze woorden: „*De volmaaktheid dus is hier nog niet gegrepen.*" [2]) Zijne slotsom vinden wij vermeld in de eerste stelling, geplaatst achter zijn proefschrift: „De dusgenaamde Synodale Vertaling van de vijf historische boeken des N. T. is niet aanbevelenswaardig boven de zoogenaamde Statenvertaling van diezelfde boeken."

Juist drie en twintig jaren later, in 1893, heeft Dr. Vos zelf eene vertaling van de historische boeken van het N. T. uitgegeven, waarin hij de, in zijn proefschrift verdedigde, beginselen heeft toegepast. „Met het opspeuren of maken van den oorspronkelijken tekst" [3]) heeft hij zich niet vermoeid, maar legde aan zijne vertaling, die zich nauw zou aansluiten aan de Statenoverzetting den Textus Receptus ten grondslag, soms daar echter van afwijkend. De kantteekeningen, geplaatst aan de rechterzijde van en onder den tekst „behelzen de uitdrukking van de indrukken die het Woord" [4]) op den vertaler maakte, die links zijn gewoonlijk van aardrijkskundigen, oordeelkundigen of uitlegkundigen aard. Van historische critiek heeft de bewerker weinig willen weten [5]).

---

[1]) G. J. Vos t. a. p. blz. 251.

[2]) G. J. Vos t. a. p. blz. 265. Cursiv. niet van mij.

[3]) Voorrede N. T. blz. VIII.

[4]) Voorrede t. a. p. blz. VII.

[5]) Voorrede t. a. p. blz. X.

Dr. Daubanton besprak deze overzetting in de Theologische Studiën 1894 blz. 231—276 in een uitvoerig opstel. Zijn oordeel luidde in alle opzichten zeer ongunstig, De vertaling zelf wemelt van drukfouten, zeide de recensent; hij somde er tweehonderd ruim op, terwijl zijne slotsom luidde: „Gebrek aan methode, willekeur, grilligheid deden het werk van Vos schipbreuk lijden."

Het minder gunstig oordeel door Vos geveld over de Nieuwe Synodale Vertaling vond tegenspraak bij den recensent in de Godgeleerde Bijdragen van 1870 [1]. Hij verweet Vos partijdigheid en beweerde, dat zijne critiek in vitzucht ontaard was. Vele van Vos' aanmerkingen berustten volgens hem op misverstand of waren geheel en al ongegrond.

Ook Dr. Berlage, ofschoon geen opzettelijke beoordeeling van de nieuwe vertaling gevende, vond twee keer aanleiding zich gunstig over haar uit te laten. In het tijdschrift „Nieuw en Oud," [2]) waar hij voor de verspreiding van de Nieuwe Vertaling door het Bijbelgenootschap pleitte, toonde hij door eene vergelijking van Rom. I—III de voortreffelijkheid der Synodale vertaling boven de Statenoverzetting aan. Hij kwam tot het resultaat, dat zij den oorspronkelijken bijbel zooveel nader komt, dan de vroegere overzetting. Nog eenmaal roemde hij haar in het Theologisch Tijdschrift 1883 [3]),

---

1) Overdr. blz. 1 v.v.

2) Nieuw en Oud 1871 blz. 291 v.v.

3) Blz. 101.

waar hij haar om hare getrouwheid boven de vertaling van Dr. Weizsäcker stelde.

Dan verscheen in 1872 „*Een woord over de vraag: welke zijn de deugden, welke de gebreken der synodale vertaling van het Nieuwe Testament*," door P. Hofstede de Groot [1]). De schrijver vergeleek uit de Statenvertaling en de Nieuwe Synodale den brief aan Philémon. Na beide vertalingen van dezen kleinen brief, vers voor vers, met elkander vergeleken te hebben, maakte hij de slotsom op. De Synodale noemde hij doorgaans „nauwkeuriger, duidelijker, vloeiender en krachtiger" [2]) dan de Statenvertaling. Dit gold niet alleen voor dezen brief, maar voor de geheele overzetting, die verdiende te worden gekend en verbreid. Van de aanteekeningen, zeide hij, dat zij te schraal waren en den tekst slechts onvoldoende verklaarden, terwijl men vaak hierin bespeurde, dat zij door verschillende personen waren bewerkt. Zij waren echter niet dogmatisch, maar objectief gesteld. De inleidingen op de afzonderlijke geschriften waren, volgens hem, uitstekend. „Kortom het geheel, wat betreft de vertaling en inleidingen, is een voortreffelijk werk." Meer beoordeelingen zijn, voor zooverre mij bekend is, niet aan de Nieuwe Vertaling te beurt gevallen. Waar wij echter spreken over de ontvangst der vertaling, moeten wij ook melding maken van het debiet. In de Synodale Hande-

[1]) Uitgespr. in de Pred. Vereen. v. d. prov. Gron. Groningen 1872.
[2]) Een woord enz. t. a. p. blz. 9.

lingen [1]) lezen wij, dat in het voorjaar van 1869 het aantal inteekenaren 800 bedroeg, ongetwijfeld een zeer klein getal. Dit geringe aantal was zeker hoofdzakelijk te wijten aan den hoogen prijs [2]). Hofstede de Groot zeide, na vermeld te hebben, dat de uitgevers 33 % van de winst, door hen behaald, moesten uitkeeren aan de Synode: „Dat nu scheen voordeelig, maar het was weldra, alsof de Bijbelcompagnie het contract slechts had gesloten, teneinde de verspreiding dezer vertaling te onderdrukken.” [3]) Om nu echter het debiet der uitgave zonder inleidingen en aanteekeningen te bevorderen, stelde de afdeeling Amsterdam van het Ned. Bijbelgenootschap in de jaarvergadering van 1870 [4]) voor, het hoofdbestuur te machtigen, voortaan in het bijbeldepôt naast de Statenvertaling exemplaren van die uitgave voor de afdeelingen verkrijgbaar te stellen. Dit voorstel lokte veel discussie uit [5]). Van rechtzinnige zijde werden tal van bedenkingen aangevoerd, die haar grond vonden in de geringe ingenomenheid met de nieuwe vertaling. Als bezwaren werden genoemd, dat de Synodale Vertaling niet kerkelijk ingevoerd was, dat de meeningen omtrent hare deugdelijkheid zeer uiteen liepen, dat men over het algemeen

[1]) Syn. Handel. 1869. Bijlage B blz. 2.

[2]) Zie blz. 87.

[3]) Een woord enz. t. a. p. blz. 10.

[4]) Handel Ned. Bijbelgen. 1870 blz. 7.

[5]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1870 blz. 17 v.v.

zeer gehecht was aan de Statenvertaling en het bijbellezend publiek weinig begeerte toonde naar de nieuwe overzetting. Sommigen ook hadden finantiëele bezwaren, terwijl enkelen van meening waren, dat de verspreiding door het Bijbelgenootschap aan velen ergernis zou geven en eene aanleiding zijn, dat de eendracht onder de leden verstoord en het vertrouwen in het genootschap geschokt werd. Voorts werd nog de meening uitgesproken, dat de wetten van het genootschap deze verspreiding verboden. De voorstanders merkten op: dat de Synode geen plan had deze of eene andere vertaling door gezag in te voeren, dat de meerdere of mindere mate van belangstelling van het publiek geen goede maatstaf was, ter beoordeeling van de deugdelijkheid der vertaling, die, wat duidelijkheid en zuiverheid van taal betrof, te verkiezen was boven de oude. Finantiëele bezwaren kon men niet doen gelden, waar veel meer ten koste werd gelegd aan vertalingen in het Maleisch, Bataksch of andere talen, de verwerping van het voorstel zou evenzeer ergernis geven als zijne aanneming. Nadat eerst met 60 tegen 33 stemmen het beginsel van het voorstel was aangenomen, werd dit in een besluit veranderd met 52 tegen 31 stemmen [1]). Dr. Bronsveld veroordeelde de gevallen beslissing in zijn tijdschrift: „Stemmen voor Waarheid en Vrede", wat Ds. J. Prins aanleiding gaf om in den Tijdspie-

---

[1]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1870 blz. 22.

gel van September 1870 deze veroordeeling aan eene uitvoerige critiek te onderwerpen, waarop Dr. Bronsveld repliceerde in de kroniek van zijn tijdschrift van November 1870. Deze pennestrijd is voor ons slechts in zooverre van belang, als er nieuwe punten in debat worden gebracht, of reeds genoemde met nieuwe argumenten versterkt of bestreden. Ds. Prins zeide, „dat ook al zou moeten worden toegegeven, dat de Nieuwe Synodale Vertaling niet kerkelijk goedgekeurd was, de reglementen van het genootschap zich tegen hare verspreiding niet verzetten en dat er ook uitdrukkelijk in wordt verklaard, dat het ook gedeelten van den bijbel verspreidt, zoodat Bronsvelds bezwaar, dat de vertaling nog niet voltooid is, niet kon gelden." De bedenking, dat de gemeente aan de Nieuwe Vertaling haar zegel nog niet gehecht had, werd wederlegd met de opmerking, dat de gemeente dat niet kon, daar zij de vertaling nog niet kende. Toen Dr. Bronsveld zeide, dat het genootschap zich thans in veler oogen compromitteerde en veler vertrouwen verloor, antwoordde Ds. Prins daarop, dat het Bijbelgenootschap boven alle richtingen en partijen stond. In antwoord op dit opstel van Ds. Prins, verklaarde Dr. Bronsveld in zijne kroniek van November 1870, dat hij door Ds. Prins niet was overtuigd. Zijn antwoord schijnt mij weinig afdoend. Maar hoe dit zij, velen achtten, met hem, het wenschelijk, dat het besluit zou worden ingetrokken. Met dat doel dienden de afdeelingen Hattem, Vlissingen, Utrecht, 's Gravenhage

en Amersfoort voor de algemeene vergadering van 1871 [1]) voorstellen in. Dr. Berlage vond hierin aanleiding om in een opstel, getiteld „De jongste Nederlandsche vertaling van het N. T. en het Ned. Bijbelgenootschap'' en geplaatst in het tijdschrift „Nieuw en Oud'' de bezwaren der tegenstanders te weerleggen. Hadden sommigen op grond van de dissertatie van Dr. Vos de Synodale Vertaling minder deugdelijk genoemd en daarom de verspreiding door het Bijbelgenootschap onraadzaam geacht, Dr. Berlage voert hiertegen aan, dat genoemd proefschrift door een beoordeelaar in de Godgeleerde Bijdragen zeer ongunstig was gerecenseerd en Dr. Vos geen poging had aangewend om zich te verdedigen. De schrijver wederlegde eveneens de door de afdeeling Utrecht genoemde bezwaren, als zou de verspreiding dezer uitgave in strijd zijn met de roeping, de geschiedenis en het wezenlijk belang van het Genootschap. Vervolgens toonde hij door eene vergelijking van Rom. 1—3 uit de Statenvertaling en de Synodale aan, dat de laatste eene wezenlijke verbetering was en meende, dat het onzijdig Genootschap, wanneer het de verspreiding niet ter hand nam, zich op een partijdig standpunt plaatste.

In de algemeene vergadering van 1871 [2]) stelde de voorzitter voor, naar aanleiding van de ingekomen voorstellen, uit te maken, in de eerste plaats of het besluit der vorige

---

[1]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1871 blz. 5 v.v.
[2]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1871 blz. 17 v.v.

vergadering al, dan niet, zou worden ingetrokken. Na wederom lange discussie's, waarbij geen nieuwe argumenten werden aangevoerd, werd het voorstel, om terug te komen op het besluit van het vorige jaar verworpen met 59 tegen 58 stemmen [1]). Op voorstel van den afgevaardigde van Rotterdam werd besloten, dat de Synodale Vertaling alleen op bepaalde aanvrage zou worden verstrekt, terwijl die van de Statenvertaling regel zou blijven. Op den beschrijvingsbrief voor de algemeene Vergadering van 1873 [2]) kwam een voorstel voor van de afdeeling Ring Uithuizermeeden om de Nieuwe Synodale Vertaling tot verlaagden prijs beschikbaar te stellen. Omdat er echter geen afgevaardigde van genoemde afdeeling aanwezig was om het toe te lichten, werd het terzijde gelegd. Het volgende jaar [3]) stelde Dr. W. C. van Manen, afgevaardigde van de afdeeling Zijpe en Schagen voor, de genoemde vertaling beschikbaar te stellen voor ongeveer denzelfden prijs als de Nieuwe Testamenten, maar nam zijn voorstel voorloopig terug, nadat er op gewezen was, dat het gewenscht zou zijn, zulk een voorstel niet in behandeling te nemen, tenzij er aan de afdeelingsbesturen van te voren kennis van gegeven was en dat reeds vele leden der vergadering waren vertrokken. Op den beschrijvingsbrief voor de algemeene vergadering van

---

[1]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1871, blz. 26.
[2]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1873, blz. 5.
[3]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1874, blz. 25 v.v.

1875 [1]) vinden wij ten slotte nog twee voorstellen op deze zaak betrekking hebbende, het eene van de afdeeling Nijkerk, strekkende om de Synodale Vertaling N. T. niet langer bij het Genootschap verkrijgbaar te stellen, het andere van de afdeeling Zijpe om den prijs dier vertaling aanmerkelijk te verlagen. Het voorstel Nijkerk werd verworpen met 74 tegen 6 stemmen [2]), terwijl de afgevaardigde van Zijpe zijn voorstel introk, nadat het hoofdbestuur had medegedeeld, dat genoemd N. T. niet meer voor f 0.90 maar voor f 0.75 werd geleverd, den kostenden prijs [3]).

---

[1]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1875 blz. 11 en 12.
[2]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1875 blz. 25.
[3]) Handel. Ned. Bijbelgen. 1875 blz. 27.

Terugblik.

Gekomen aan het einde van de geschiedenis der Nieuwe Synodale Vertaling, wenschen wij een blik terug te slaan op den afgelegden weg.

De Statenvertaling werd en wordt algemeen geroemd als een voortreffelijk werk voor den tijd, waarin zij werd vervaardigd. Anderhalve eeuw heeft zij, ofschoon enkele geleerden wel gebreken in haar opmerkten, voor schier allen als een onovertrefbaar werk gegolden, doch tegen het einde der achttiende eeuw verhieven zich stemmen ten gunste eener nieuwe vertaling. De eerste, die in 1783, op grond van de vorderingen, welke de wetenschap in de laatste honderd vijftig jaren had gemaakt, eene verbeterde overzetting van den bijbel wenschelijk verklaarde, was Everhard Scheidius, hoogleeraar te Harderwijk. Zijne meening werd door velen gedeeld, blijkens de verschillende vertalingen, die in het einde der achttiende en het begin der negentiende eeuw het licht zagen. Geen van deze kon echter op den duur voldoen. Evenmin vermochten dat een paar overzettingen van het N. T., tegen het midden onzer eeuw verschenen; men bleef aandringen op eene nieuwe overzetting,

inzonderheid van het N. T. Harting, Vissering en Van Hengel stelden het wenschelijke hiervan in het licht, door uitvoerig te wijzen op de gebreken der Statenvertaling. Ook de Utrechtsche faculteit, ofschoon tegen eene vertaling op gezag der Synode, ontkende het wenschelijke er van niet. Terecht kon Dr. Harting dan ook verklaren, dat de tijd voor eene nieuwe vertaling gekomen is, zoodra zoo algemeen de behoefte aan eene nieuwe overzetting werd gevoeld, als toen het geval was. Maar al dachten hieromtrent alle bevoegde oordeelaars eenstemmig, dat sloot geenszins in, dat men daarom ook de Synode het aangewezen lichaam achtte, om dit werk ter hand te nemen. Niet weinigen waren er, die dit betwijfelden. De Synod. Commissie van 1849 verwierp met ééne stem meerderheid de conclusie, door Prof. Van Hengel namens de rapporteerende commissie uitgebracht, waarbij der Synode werd aanbevolen, het verzoek tot haar gericht, eene nieuwe vertaling te doen vervaardigen, in nadere overweging te nemen. De Synode zelf was niet minder verdeeld dan hare commissie. Niet wetende, hoe te handelen, liet zij de beslissing over aan hare opvolgster, die aan de Synod. Commissie opdroeg, voorbereidende maatregelen te nemen. De Synode van 1851 besloot, dat men zou voortgaan met de voorbereiding, maar die van 1852 bepaalde met 8 tegen 7 stemmen, dat die van 1853 finaal zou beslissen omtrent de zaak der Nieuwe Bijbelvertaling. Deze besloot, met op twee na algemeene stemmen,

het werk voort te zetten. Deed zij daaraan verstandig? Men kan hare goede bedoeling waardeeren en toch van oordeel zijn, dat zij beter gedaan had, het werk aan bijzondere personen over te laten. Zij moest staan boven de partijen in de kerk, althans er rekening mede houden en nu ondernam zij een werk, dat in het gunstigste geval slechts een der partijen zou kunnen bevredigen. De vrijzinnige en de rechtzinnige richting stonden scherp tegenover elkander en eene vertaling, die de eerste voldeed, zou door de laatste met kracht worden veroordeeld. Het gevaar dreigde, dat de Synode, om ergernis te voorkomen, half werk zou leveren. Die vrees is niet ongegrond gebleken. Reeds de voorrede der Nieuwe Synodale Vertaling maakt ons wantrouwend, want er blijkt uit, dat men zeer bevreesd was opvattingen neder te schrijven, die de rechtzinnigen aanstoot zouden kunnen geven. De bewerkers toch verklaren, dat zij leerstellige en polemische redeneeringen opzettelijk hebben geweerd, hangende geschilpunten onaangeroerd of althans onbeslist gelaten, maar aangebracht, al wat dienen kon „om den nadenkenden bijbellezer, van hoedanig gevoelen hij ook zijn mocht, het gelezene recht te doen verstaan.” Spreekt uit deze woorden een zeker streven om alle partijen in de kerk te bevredigen, het werk draagt er ook de sporen van. Door deze onzijdige houding is menige inleiding waardeloos geworden. De vertalers geven zelden hun eigen meening te kennen omtrent de echtheid of onechtheid van een geschrift,

b.v. of zij meenen, dat de tweede Petrusbrief een pseud-epigraphisch geschrift is of niet, blijkt niet duidelijk, al schijnt het wel, dat ook zij Petrus niet voor den schrijver houden.

De Synode van 1853 nochtans had besloten den arbeid voort te zetten. Reeds in 1850, zooals wij zeiden, machtigde de Synode hare commissie, om met de voorbereiding van het werk te beginnen en eerst zeventien jaren later, zou een gedeelte, het N. T., voltooid zijn. De Synod. Commissie ontwierp nu een voorloopig plan, dat men bij het werk zou volgen en zond het om advies aan de drie theologische faculteiten hier te lande. De Utrechtsche faculteit had principiëele bedenkingen en toonde zich beslist afkeerig van het plan. Tevergeefs trachtte de Synod. Commissie haar van meening te doen veranderen en tot viermaal wees zij het verzoek der Synode om mede te werken van de hand. In het volgende jaar zond de Synod. Commissie aan de faculteiten een gewijzigd plan en verzocht haar op te geven, wie harer leden aan eene vertaling van het N. T. wilden medewerken en tevens andere geschikte medewerkers te noemen. Van de faculteiten van Leiden en Groningen kwamen bevredigende antwoorden in, die van Utrecht weigerde hare medewerking en wilde zelfs niet, door het aanbevelen van personen, invloed uitoefenen op de te benoemen commissie. Later, op herhaald verzoek, besloot zij eene voordracht van enkele vertalers in te zenden. De Synode van 1853 keurde de voordracht van medewerkers harer commissie onveranderd

goed. Door dit besluit werd het werk opgedragen aan eene commissie van niet minder dan 17 personen, welk getal door het bedanken van drie benoemden tot 14 daalde. Toch was het aantal vertalers nog veel te groot. Dat heeft men van den beginne af gevoeld, maar men miste den moed, daarin verandering te brengen; de 14 heeren waren nu eenmaal uitgenoodigd en de Synod. Commissie was van oordeel, dat nu niet door reductie van het getal vertalers verandering gebracht worden kon in de voorgedragen naamlijst. De Utrechtsche faculteit en de benoemde vertalers, die in 1854 voor het eerst samenkwamen, deelden eveneens dit bezwaar. Men trachtte het weg te nemen of te verminderen door vier meer in het bijzonder als vertalers aan te wijzen en aan elk hunner twee coadjutoren toe te voegen, terwijl Prof. Van Hengel optrad als algemeen adviseur en Prof. Des Amorie van der Hoeven aan den taalrevisor werd toegevoegd. Het heeft niet gebaat; aan deze bepaling heeft men zich niet gehouden. Niet vier personen, maar elf traden als bewerkers op. Daaronder moest de eenheid van het werk noodzakelijk lijden. Daarbij kwam nog, dat er een leider ontbrak; Prof. Van Hengel als algemeen adviseur had dat misschien kunnen zijn, in werkelijkheid was hij het niet. Slechts zelden werd zijn advies ingewonnen en dan nog daarmede naar willekeur gehandeld. Iedere sectie deed, wat recht was in hare oogen, verdeelde het werk onderling naar eigen goeddunken. De noodlottige gevolgen bleven niet uit.

In 1861 moest men besluiten, om meer eenheid in den arbeid te brengen, eene commissie van Eindredactie te benoemen Deze, bestaande uit Prof. Prins en Dr. Vissering voltooide eerst in 1866 haar taak. Toch bleef er trots den ijver, waarmede deze commissie had gewerkt, nog zooveel ongelijkmatigheid bestaan, dat de commissie van Eindrevisie in plaats van ongeveer twee volle weken, zooals het Moderamen verwachtte, bijna een jaar is werkzaam geweest. De geschiedenis der Synodale Vertaling was in menig opzicht eene lijdensgeschiedenis.

Bij de vertaling had men in hoofdzaak gevolgd de regelen, door Prof. Van Hengel voorgesteld, in zijne, op verzoek der Synod. Commissie vervaardigde, proeve. De Statenvertaling zou leiddraad zijn — een leiddraad, die blijkens de vele gebreken, door meerdere vertalers aangewezen, niet deugde. Dat de nieuwe vertaling zich aan haar zou aansluiten was natuurlijk, maar de leiddraad kon zij niet zijn, is zij ook niet geweest. Men zou aan de vertaling ten grondslag leggen den Receptus; ook dit bleek onmogelijk, men koos de beste lezing en terecht.

Omtrent de aanteekeningen lezen wij in de voorrede, dat zij zouden zijn van taal-, geschied- en oudheidkundigen aard. Dogmatische aanteekeningen toch zouden veel moeten bevatten, waarvoor de Synode als vertegenwoordigster van alle richtingen zich niet zou kunnen aansprakelijk stellen. Van veel belang zijn voorzeker eerstgenoemde aanteekenin-

gen, maar hiermede hadden de bewerkers zich niet mogen tevreden stellen. De lezer toch heeft recht te vragen, dat men hem wijze op de schoonheid van menig verhaal, recht ook te worden gewaarschuwd voor minder juiste opvattingen. Waar de bijbel toch aan de eene zijde wordt vergood en aan de andere verguisd, daar kan niet anders dan zeer welkom zijn een gids, die beide uitersten weet te vermijden en dus leert den bijbel op zijne juiste waarde te schatten. Die waarde te doen uitkomen, vooral voor onzen tijd, daarnaar is niet getracht. Ook hier blijkt duidelijk het streven, om geen der partijen in de kerk aanstoot te geven, waardoor ten slotte niemand bevredigd werd. Het vermijden van alle dogmatische quaestie's moest er noodwendig toe voeren, dat men zweeg ten opzichte van menig punt, waarover de bijbellezer gaarne opheldering gehad had. Het niet opnemen van dogmatische aanteekeningen noopte de ver talers menig belangrijk punt stilzwijgend voorbij te gaan. Zoo wordt o. a. niet gewezen op het onderling verschil der geboorteverhalen, noch op dat der opstandingsberichten. Wordt in Rom. 5 : 10 v.v. het leerstuk der erfzonde besproken, met geen enkel woord verneemt de lezer of deze opvatting juist is of niet.

Eene algemeene inleiding tot het N. T. zou aan de vertaling voorafgaan, terwijl tevens voor elk geschrift eene bijzondere inleiding zou worden geplaatst. Doch wederom was de onzijdige houding der medewerkers oorzaak, dat

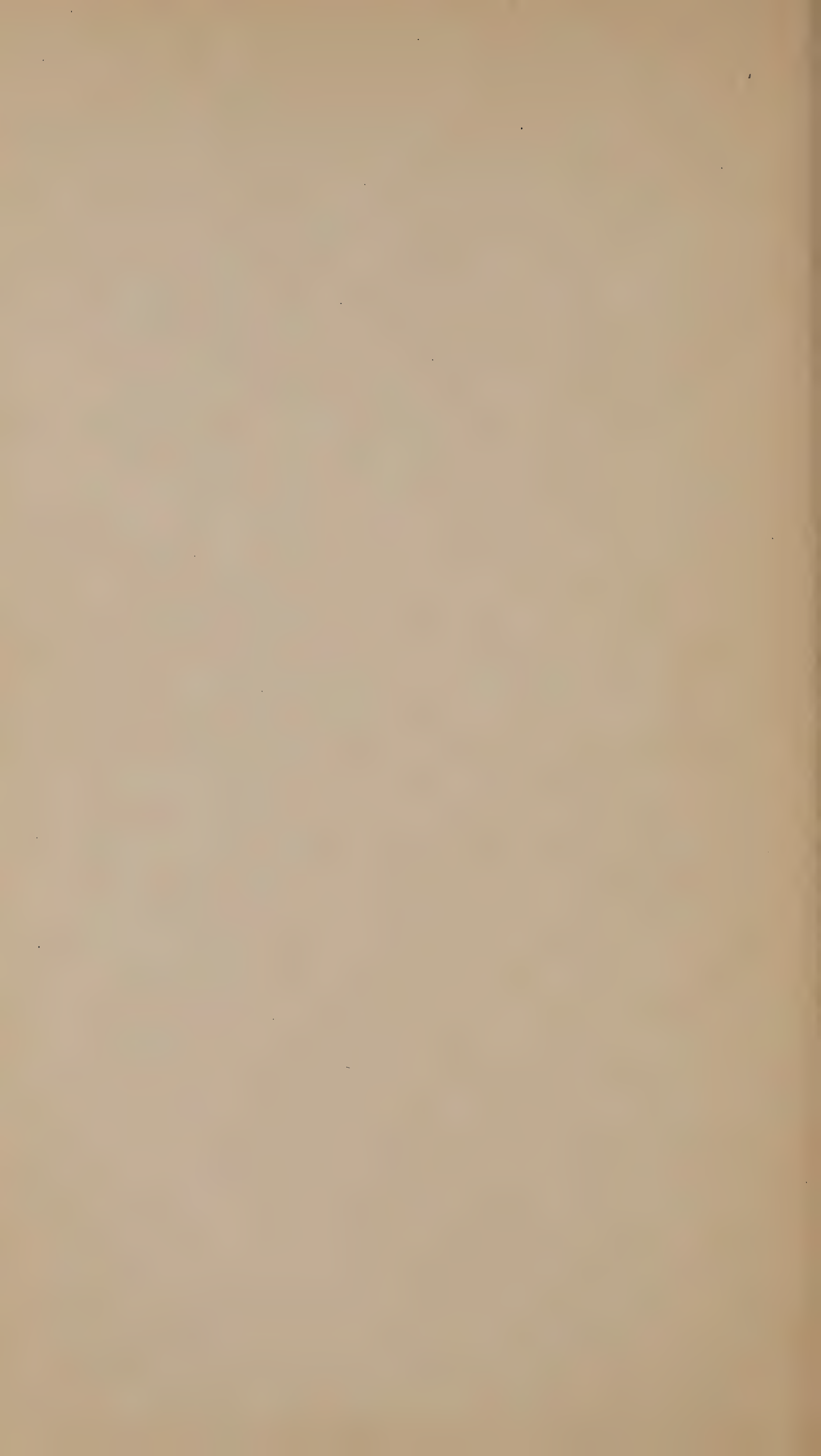
ook de inleidingen veel te wenschen overlaten. De algemeene is over het geheel duidelijk en deelt op bevattelijke wijze iets mede over het ontstaan van ons N. T., over de meest bekende vertalingen, die in vroegere eeuwen zijn verschenen en het tekstbederf. Dat echter de algemeene zoowel als de afzonderlijke inleidingen op menig punt verouderd zijn, blijkt o.a. uit de verklaring, dat onze N. T. geschriften op enkele na uit de eerste eeuw onzer jaartelling dagteekenen. Enkele punten, die in de aanteekeningen nu terloops worden vermeld, mochten wel in de algemeene inleiding besproken zijn, b.v. de verschillende richtingen in het eerste Christendom en de pseud-epigraphie. Zoowel wat de algemeene als de afzonderlijke inleidingen betreft, heeft men niet altijd voor oogen gehouden den kring van lezers, voor wie men werkte. De, in de algemeene inleiding voorkomende, uitdrukkingen „uitwendig gezag der oorkonden" en „door inwendige gronden ondersteund" zijn voor den gewonen bijbellezer onverstaanbaar. Zoo vindt men in de inleidingen tot de afzonderlijke boeken de voor den minder ontwikkelde niet te begrijpen termen: synoptisch, apostolisch bewustzijn, Romeinsch burgerrecht, Alexandrijnsch wijsgeerige kleur, allegorische en typische schriftverklaring, libertijnen, antichrist, gnostische richting en uitdrukkingen, wier beteekenis hem niet duidelijk is, of die in strijd zijn met juistheid van stijl zooals bloote vertaling, algemeene betrekking van Christus op het gansche menschelijke geslacht, Paulus heeft

een uitstap gedaan, op dien post bemoedigen, het oogmerk van Gods genade in Christus, geruststellen omtrent den genadestaat, te bevestigen in de genade, hij kenmerkt zich als dienstknecht, er deden zich valsche leeraars op. Bovendien ware het niet overbodig geweest, wanneer in eene inleiding op de synoptische evangeliën gewag gemaakt was van hunne onderlinge overeenkomst en verschil, daarin had ook gevoegelijk een en ander gezegd kunnen worden over het Koninkrijk der Hemelen. Voor de bijzondere inleidingen geldt in het algemeen nog deze opmerking, dat zij zwevend zijn en weinig zeggend, zoodat zij niet of niet voldoende den lezer verplaatsen in den tijd, waarin de personen, die hier optreden en de schrijvers zelve leefden, in de omstandigheden, waarin zij verkeerden en in de denkbeelden en spreekwijzen, die hun als Oosterlingen eigen waren, doch ons Westerlingen vreemd zijn. Daarenboven ware het zeer wenschelijk geweest, dat dan met een enkel woord de waarde dezer geschriften, ook voor onzen tijd, was aangetoond.

In 1867 is het werk gereed gekomen. De orthodoxe partij beoordeelde de vertaling zeer ongunstig, zij kon maar niet vergeten, dat de Synode het werk had verricht. De Confessioneele vereeniging waarschuwde er tegen op onwaardige wijze en Dr. Vos toont in zijn proefschrift vooringenomen te zijn tegen dezen arbeid. De vertaling als zoodanig is echter terecht door mannen van gezag gunstig beoordeeld.

Maar de bewerkers wenschten niet slechts eene nieuwe overzetting te leveren, zij wilden haar ook den „nadenkenden bijbellezer, van hoedanig gevoelen hij ook zijn mocht, recht doen verstaan.” Zij ontveinzen zich niet, dat er aanmerkingen op hunnen arbeid zullen worden gemaakt, maar zijn voor zich zelven overtuigd in alles en bovenal waarheid te hebben gezocht. Zij hebben dus getracht het oorspronkelijke zoo juist mogelijk weer te geven, zonder te vragen of de resultaten van hun onderzoek, al dan niet, strookten met hunne persoonlijke voorkeur. Het al of niet streng volgen van dezen regel beslist over de waarde van het geheele werk, maar vooral over die der inleidingen en aanteekeningen. Hebben de vertalers steeds getracht, de waarheid te vinden, niet alleen, maar hebben zij die ook medegedeeld in hunnen arbeid? Dat hebben zij niet willen en niet kunnen doen, omdat zij van oordeel waren, dat hunne vertaling zooveel mogelijk een neutraal karakter moest dragen. Men mocht nimmer uit het oog verliezen, dat het eene Synodale vertaling moest zijn en dit stond het welslagen van den arbeid in den weg.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Eene nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament met inleidingen en aanteekeningen blijft gewenscht.

II.

De nieuwe Synodale vertaling van het N. T. zou beter aan haar doel „den nadenkenden bijbellezer . . . . . het gelezene recht te doen verstaan,” beantwoord hebben, indien meer gewezen ware op de schoonheid der verhalen en op hunne waarde ook voor onzen tijd.

III.

Ten onrechte hebben de bewerkers der Nieuwe Synodale vertaling van het N. T. dogmatische aanteekeningen geweerd.

IV.

Het adres van den brief aan de Galatiërs pleit tegen de echtheid van dien brief.

V.

De tegenstelling tusschen ἐκκλησία en Ἰουδαισμός gemaakt in Gal. 1 : 13 is moeilijk denkbaar in het midden der eerste eeuw.

VI.

Blijkens het adres I Kor. 1 : 1 en 2 is deze brief gericht aan alle christenen.

VII.

Men heeft geen recht de woorden ἐγὼ δὲ Χριστοῦ, 1 Kor. 1 : 12, te schrappen.

VIII.

Men leze Gen. 24 : 67 אָבִיו voor אִמּוֹ.

IX.

Men leze Ps. 18 : 43 אֶרֶץ voor עַל־פְּנֵי־רוּחַ in overeenstemming met 2 Sam. 22 : 43.

X.

Op de colleges van zedenkunde dient eene groote plaats ingeruimd te worden aan de behandeling van de zedelijke zijde der maatschappelijke vraagstukken.

XI.

Bij de academische vorming der aanstaande predikanten treedt het versterken van het religieus gevoel te veel op den achtergrond.

XII.

De volksaard der Italianen is mede eene hoofdoorzaak, dat de hervorming in hun land geen wortel schoot.

XIII.

In het vrijzinnig godsdienstonderwijs moet meer eenheid van methode komen.

XIV.

Hoofddoel der catechisatie zij het vormen van vrome menschen; elke leerstof, die dit bevordert, is goed.

XV.

Bij het godsdienstonderwijs moest meer worden gewezen op het beeld van den Christus als den volmaakten mensch, zooals dit in de evangeliën wordt geteekend.

XVI.

De groote waarde eener leerstellige overtuiging wordt door vele vrijzinnigen niet voldoende erkend.

XVII.

Ten onrechte beweert Dr. C. Niemeijer in de derde stelling achter zijn proefschrift „de inhoud van het gebed mag geen vragen zijn; het vragen mag slechts tot den vorm behooren."

XVIII.

De Roomsch-Katholieke kerk verkort de rechten van andere gemeenschappen.

XIX.

Indien een kerkgenootschap der vrouw het kiesrecht verleent, dan is het consequent, ook alle kerkelijke ambten en betrekkingen voor haar open te stellen.

XX.

Het is dringend noodig, dat de orthodoxen, voor zoo verre zij voorstanders zijn der nieuwere bijbelbeschouwing, duidelijk uiteenzetten, wat zij onder openbaring Gods in de Schrift verstaan.

